

Az esélyegyenlőség javítását, az egyenlő bánásmód érvényesítését szolgáló jogszabályi rendelkezések

Összeállította: Orbán Anikó

Az alábbi összefoglaló az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvényben (továbbiakban: Ebktv.), illetve annak végrehajtási rendeleteiben foglalt esélyegyenlőségi célcsoportok mentén veszi számba az esélyegyenlőség javítását, a szociális biztonság megteremtését szolgáló jogszabályi rendelkezéseket.

Elsőként az Ebktv. megalkotása előzményeinek ismertetésére, a törvény rendelkezéseinek bemutatására kerül sor.

Ezt követően azoknak a szabályozóknak az áttekintése következik, amelyek a törvényben foglalt hátrányos helyzetű társadalmi csoportok – nők, a mélyszegénységben élők, romák, a fogyatékkal élő személyek, valamint a gyermekek és idősek – esetében az egyenlő bánásmód követelményének érvényesítését célozzák.

A jogszabályok ismertetése során hangsúly helyeződik a társadalmi-gazdasági hátrányok csökkentését szolgáló ellátásokra és szolgáltatásokra, különös tekintettel a helyi önkormányzati feladatellátásra.

1. Az Ebktv. célja, rendelkezései

1.1. Az esélyegyenlőség elve, érvényesítésének törvényi keretei

Az esélyegyenlőség elve és a megvalósítására való törekvés annak a ténynek a felismerésén alapul, mely szerint a társadalom különböző csoportjai és az azokat alkotó személyek társadalmi, gazdasági helyzetüket tekintve jelentősen különböznek egymástól és ez a különbözőség életük számos területére hatással van. Aki hátrányosabb helyzetben van, annak kisebb az esélye a minőségi oktatáshoz történő hozzáférésre, a továbbtanulásra, a munkához jutásra, piacképes szakképzettség megszerzésére, a magasabb jövedelemre, a magasabb társadalmi státusz elérésére. Általánosságban nem jelenthető ki, hogy e hátrányos helyzetű csoportoknak egyébként nincsenek meg az említettek eléréséhez szükséges képességeik, készségeik – azt azonban felmérések, kutatások, statisztikai adatok támasztják alá, hogy lehetőségük, esélyük számottevően kevesebb van.

Az esélyegyenlőség annak biztosítását jelenti, hogy az egyének kapjanak egyenlő esélyeket, amikor lehetőségeikkel élni kívánnak, pl. oktatási intézménybe való felvételtkor, állásra jelentkezés során, stb. Bár a szociális terület eredetileg nem tartozott az Európai Gazdasági Közösség (EGK) célkitűzései közé, a munkaerő szabad áramlásának megteremtése érdekében megszülettek az első jelentősebb, az esélyegyenlőség biztosítását segítő szabályozások, majd megindult a szociális jogharmonizációt szolgáló szabályozási folyamat.

A területet érintő **fontosabb irányelvek** a következők:

1. A **Faji egyenlőség irányelve**² az egyenlő elbánás elvének faji vagy etnikai származástól független megvalósítását célozza. Védelmet nyújt a diszkrimináció ellen a foglalkoztatásban, képzésben, oktatásban, társadalombiztosításban és egészségügyben, valamint az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférésben.

A diszkrimináció sértettjei számára biztosítja azt a jogot, hogy jogi vagy adminisztratív eljárásban panaszt emeljenek, a diszkrimináló eljárás ellen pedig megfelelő szankció alkalmazható.

2. A Foglalkoztatási egyenlőségről szóló irányelv³ célja a vallástól, hittől, szexuális orientációtól és életkortól független egyenlő elbánás elvének megvalósítása a foglalkoztatás és a képzés területén.

A dokumentum a faji egyenlőség irányelvével azonos előírásokat tartalmaz a diszkrimináció, a jogorvoslati jog és a bizonyítási teher megosztásával kapcsolatban. Igényli továbbá, hogy a munkáltatók tekintetbe vegyék a fogyatékossgal élők szükségleteit, amennyiben ők rendelkeznek a szóban forgó munkakörhöz szükséges képesítéssel.

A közösségi jog esélyegyenlőség témakörére vonatkozó teljes harmonizációját az Ebktv. valósítja meg. Az egyenlő bánásmód követelményére vonatkozó közösségi jogi normák teljes körű harmonizációja annak érdekében történt, hogy az uniós csatlakozás időpontjára valamennyi vonatkozó közösségi irányelvnek megfelelően a magyar jogrendszer.

Az Ebktv. megalkotásával az esélyegyenlőség vonatkozásában történő keretszabályozás kialakítása volt a cél, amely mögött az az érv állt, mely szerint az esélyegyenlőség előmozdítása elsősorban nem normatív szabályozás megalkotása által, hanem konkrét, a hátrányok kiegyenlítését segítő intézkedések végrehajtásával érhető el.

A törvény kimondja, hogy az esélyegyenlőség előmozdítása elsősorban állami kötelezettség és deklarált célja, hogy hatékony jogvédelmet biztosítson a hátrányos megkülönböztetést elszenvedők számára. Lehetővé teszi a közérdekű igényérvényesítést, a jogsérelem esetén a bizonyítási teher megfordulását és 2005. évtől kezdődően speciális, az egyenlő bánásmód megsértése esetén eljáró hatóság felállítását rendelte el.

Az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülése és az esélyegyenlőség előmozdítása mint szabályozás nem előzmények nélküli a magyar jogban: az Alkotmány is tartalmazott idevágó rendelkezéseket (ld. 70/A. §), valamint egyes törvények – így például a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 76. §-a, a Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény (a továbbiakban: Mt.) 2012. júniusáig hatályos 5. §-a, majd 2012. július 1-étől a Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény 12. §-a, vagy a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény egésze – is megállapítanak a hatályuk alá tartozó személyekre, jogviszonyokra és intézményekre nézve normatív rendelkezéseket.

A jogalkotó álláspontja azonban az volt, hogy a különböző jogszabályok nélkülözik az egységes fogalomhasználatot és nem biztosítanak megfelelő eszközöket a jogsértésekkel szembeni fellépéséhez, ezért szükséges egy olyan általános antidiszkriminációs törvény megalkotása, amely egyrészt a már meglévő szabályokat koherenssé teszi, másrészt kitölti azokat a hézagokat, amelyek a szabályozásban mutatkoznak, harmadrészt pedig megfelelő eljárási rendelkezéseket biztosítanak a jogsértésekkel szembeni fellépéshez. Mindezek tartalmi megvalósulását az alábbiak veszik sorra.

1. 2. Az Ebktv. tartalmi elemei

A jogalkotó az Ebktv.-ben együttesen szabályozza az egyenlő bánásmódra és az esélyegyenlőségre vonatkozó alapvető szabályokat, holott több szempontból is két, egymástól jól elkülöníthető szabályozási területről van szó.

Az Ebktv. által meghatározott egyenlő bánásmód követelménye a diszkrimináció tilalmának megfogalmazása. A törvény e szakasza (1. §) a Magyarország területén tartózkodó minden személy, azaz természetes személyek és csoportjaik, továbbá a jogi személyekkel nem rendelkező szervezetek vonatkozásában előírja az egyenlő bánásmód követelményét.

Az egyenlő bánásmód követelménye egyrészt negatív kötelezettséget jelent: a személyektől és csoportjaiktól, szervezetektől azt kívánja meg, hogy tartózkodjanak minden olyan magatartástól, amely bizonyos tulajdonságaik alapján egyes személyek vagy az egyes személyek csoportjaival szemben közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetést, megtorlást, zaklatást vagy jogellenes elkülönítést eredményez, vagyis a kötelezettek nem sérthetik meg mások egyenlő emberi méltóságát. Másrészt ez jogosulti oldalon azt eredményezi, hogy mindenki számára jogosultságként kikényszeríthető, hogy őt egyenlő méltóságú személyként kezeljék. Ennek megfelelően az államnak a jogsérelem elszenvedők számára elsősorban a jogsérelemekkel szembeni fellépés eszközrendszerét kell biztosítania.

Az eleve hátrányos helyzetben levő személyek formálisan egyenlőként való kezelése ugyanakkor a hátrányos helyzet konzerválásával járna. Ahhoz, hogy a hátrányos helyzetben levő személyek ezt a hátrányukat ledolgozhassák, nem elegendő annak biztosítása, hogy őket a többiekkel azonos jogok illessék meg, hanem olyan pozitív intézkedésekre van szükség, amelyek lehetővé teszik, hogy a helyzetükből fakadó hátrányaikat csökkenteni, illetve megszüntetni lehessen. E pozitív intézkedések megtételére első sorban az állam köteles. A pozitív diszkrimináció valamely meghatározott formájára alanyi jogként hivatkozni nem lehet, arra alkotmányosan követelés vagy igény nem alapítható, ahogyan azt az Alkotmánybíróság határozata is leszögezi (650/B/1991. AB határozat, ABH 1992. 660, 661.)

Az egyenlő bánásmód követelményével szemben tehát – az Alkotmánybíróság határozata szerint – az esélyegyenlőség előmozdítását szolgáló intézkedésekre jogosultságként kikényszeríthető igénye senkinek nincs.

A két szabályozási terület egy törvényben való elhelyezését tehát az indokolja, hogy az esélyegyenlőség előmozdítását szolgáló intézkedések formálisan az egyenlő bánásmód követelményének megsértését jelentik, mivel egyes személyeket a többi személyhez képest előnyösebb helyzetbe hoznak. Ennek megfelelően az esélyegyenlőség előmozdítása érdekében tett intézkedés az egyenlő bánásmód követelményének alkotmányos korlátja lehet, vagyis e két szabályozási terület csak szerves egységben szemlélhető.

Itt fontos megjegyezni, hogy az esélyegyenlőség megteremtése érdekében alkalmazott előnyben részesítés nem többletjogok adományozását jelenti, lényege annak biztosítása, hogy a hátrányban lévők azonos helyzetbe kerüljenek „versenyhátrányokkal”, azaz azonos, vagy jelentős különbségek nélküli eséllyel indulhassanak például egy oktatási intézménybe való jelentkezéskor vagy a munkaerőpiacon.

A törvény arra törekszik, hogy a jogrendszer egésze tekintetében, általános jelleggel határozza meg az egyenlő bánásmód jogosultjait, kötelezettjeit, valamint az egyenlő bánásmód követelményének tartalmát. Emellett biztosítani kívánja, hogy a jogsérelmet szenvedett személyek minden esetben megfelelő közigazgatási jogi eljárás igénybevételével léphessenek fel a jogsértőkkel szemben.

A jogszabály ennek megfelelően kiter az egyenlő bánásmód követelményének különböző szektorokat érintő kérdéseire is, így foglalkozik a foglalkoztatásban, a szociális biztonság és az egészségügy területén, az oktatásban vagy a lakhatási ügyekben, illetve az áruk forgalma és a szolgáltatások igénybevétele során megjelenő hátrányos megkülönböztetéssel.

Az antidiszkriminációs szabályozás egységének megteremtése érdekében a jogalkotó az ágazati szabályozókban szereplő, a hátrányos megkülönböztetés tilalmát kimondó korábbi rendelkezések helyére beillesztette az „egyenlő bánásmód követelményének” való megfelelés kötelezettségét. Az Ebktv. által az antidiszkriminációs joganyag egységességének megteremtése érdekében módosított ágazati jogszabály volt pl. a Munka Törvénykönyve, a közoktatásról szóló – a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvénnyel fokozatosan hatályon kívül helyezett – 1993. évi LXXIX. törvény vagy az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény.

Az egyenlő bánásmód követelményének egységes meghatározását az Ebktv. 1. §-a, megsértésének aleleteit (közvetlen és közvetett hátrányos megkülönböztetés, jogellenes elkülönítés, zaklatás, megtorlás, ezekre adott utasítás) a 7. § (1) bekezdése, az egyes aleletek meghatározását pedig a törvény 8-10. §-ai tartalmazzák.

Az ágazati jogszabályokban a fentiekben túlmenően továbbra is megtalálhatóak az egyenlő bánásmód követelményére vonatkozó szabályok, azokat az Ebktv. rendelkezéseivel összhangban kell értelmezni (ld. 2. §). Ennek megfelelően az egyenlő bánásmód követelményének tartalmát külön jogszabály az Ebktv.-ben szereplőtől eltérően nem állapíthatja meg. Arra azonban lehetőség nyílik, hogy az egyenlő bánásmód követelményének kötelezett köreit az adott ágazati jogszabály az Ebktv.-ben szereplőnél tágabban határozza meg, valamint hogy az egyenlő bánásmód követelményének megsértését az adott ágazati jogszabály hatálya alá tartozó esetekben speciális szankcióval lehessen sújtani.

Az egyenlő bánásmód megtartására kötelezettek körét kettősen határozza meg a jogszabály:

- a 4. §-ban felsorolt, közfeladatot ellátó szervezetek – pl. az állam, a helyi önkormányzatok, oktatási intézmények, szociális intézmények, stb. – valamennyi jogviszonyukban, eljárásukban kötelesek az egyenlő bánásmód követelményét megtartani, míg
- az 5. § azokat a jogviszonyokat határozza meg, amelyek során a meghatározott fél – függetlenül attól, hogy a 4. § hatálya alá tartozik-e – köteles megtartani az egyenlő bánásmód követelményét.

Az 5. § a)–b) pontjai – ajánlattételi felhívás, szolgáltatás vagy áruk forgalmazása – esetében a jogviszony nyilvános jellege, míg a c) pont – állami támogatásban részesülő – esetében az állami támogatás ténye indokolja a követelmény megtartásának kötelezettségét. A foglalkoztatással összefüggő jogviszonyok tekintetében emellett a Tanács 2000/78/EK irányelve⁴ szerint is az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani.

A törvény 6. §-a határozza meg azon jogviszonyokat, amelyekre – bár adott esetben a 4. § és az 5. § hatálya alá esnek – nem terjed ki az egyenlő bánásmód követelménye. Ilyenek pl. a családjogi viszonyok, amelyek esetében az egyenlő bánásmód követelményénél nagyobb érdek fűződik a személyes önrendelkezéshez.

A törvény a magyar jogtörténetben először adja meg a közvetlen hátrányos megkülönböztetés definícióját, amelynek lényeges elemei az alábbiak:

- a) A törvény 7. § (2) bekezdéséből következően közvetlen hátrányos megkülönböztetéshez bármely magatartás, intézkedés, feltétel, mulasztás, utasítás vagy gyakorlat vezethet. A közvetlen hátrányos megkülönböztetés megvalósulásához tehát nem szükséges a szándékos magatartás, hiszen a mulasztás is megvalósíthatja e diszkriminációs formát.
- b) A közvetlen hátrányos megkülönböztetés valamely rendelkezés eredményeként, annak következtében jön létre. A definíció nem említi a rendelkezés célját, csupán annak eredményét, követve a releváns nemzetközi egyezményekben foglaltakat. Az esélyegyenlőséget érintő nemzetközi egyezmények értelmében diszkriminációhoz nem csupán az e célból kifejtett magatartás, hanem az ezt eredményező magatartás is vezethet.

A közvetlen hátrányos megkülönböztetés definícióját tartalmazza az Ebktv. 8. §-a, amely 19 védett tulajdonságot sorol fel (pl. a sérelmet szenvedett személy nemét, faji hovatartozását, nemzetiségét, egészségi állapotát, társadalmi származását, vagyoni helyzetét, stb.).

A közvetlen hátrányos megkülönböztetés alapját a védett tulajdonsággal rendelkező és egy más tulajdonságaiban azonos vagy megfelelőképpen hasonló, a törvény hatálya alá nem tartozó személy vagy személyek csoportja közötti összehasonlítás adja. A diszkriminációval kapcsolatos eljárások kulcsa az összehasonlítás alapjának megfelelő meghatározása.

Elképzelhetők azonban olyan esetek, amelyek formálisan a diszkriminatív cselekmények öt kategóriájának (ld. 1. §) valamelyike alá sorolhatók ugyan, ám a jogalkotó szándéka szerint mégsem minősülnek jogellenesnek. Az ilyen esetekre a jogalkotó kimentési okokat fogalmazott meg, amelyekre megalapozottan hivatkozva a jogszabály hatálya alá eső személy anélkül alkalmazhat valamely védett tulajdonságon alapulókülönbségtételt, hogy az jogellenesnek minősülne.

Az Ebktv. alapvetően három kimentési ok között tesz különbséget:

- 1) általános kimentési ok;
- 2) speciális kimentési okok;
- 3) előnyben részesítés.

Az általános kimentési ok megfogalmazására azért van szükség, mert az Ebktv. széles, több ágazatot, területet érintő hatókörrel rendelkezik. Az Ebktv. 7. § (2) bekezdése szerint nem sérti az egyenlő bánásmód követelményét az a védett tulajdonságon alapuló rendelkezés, amelynek „tárgyilagos mérlegelés szerint az adott jogviszonnyal közvetlenül összefüggő, ésszerű indoka van”.

A törvény speciális kimentési okokat ismer el egyes hatálya alá tartozó területekre vonatkozóan. Ilyen területek a foglalkoztatás (ld. 22. §), az oktatás (28. §), valamint a szolgáltatások igénybevétele (30. §).

A harmadik típusú kimentési ok az előnyben részesítés (11. §).⁵

Az Ebktv. 9. § értelmében közvetett hátrányos megkülönböztetésről akkor beszélhetünk, ha valamilyen látszólag semleges rendelkezés egyes személyeket vagy csoportokat aránytalanul hátrányos helyzetbe hoz más, összehasonlítható helyzetben lévő személyekhez vagy csoportokhoz képest. A hátrányos megkülönböztetés többnyire rejtetten valósul meg, azaz a megkülönböztetés és a hátrányt szenvedett személy vagy csoport védett tulajdonsága közötti összefüggés nem nyilvánvaló.

A közvetett hátrányos megkülönböztetéssel összefüggésben fontos, hogy elegendő a kifogásolt intézkedés hatását vizsgálni, nem lényeges tehát, hogy az intézkedést meghozó személy szándéka megkülönböztetésre irányult-e.

A törvény 11. §-a meghatározza azokat a formákat, amelyekben az egyenlő bánásmód követelményének megsértése (ld. 7. § (1) fentebb) megvalósulhat. E felsorolással a jogszabály az egyenlő bánásmód követelményét sértő, így jogellenes magatartásnak minősíti a zaklatást, a jogellenes elkülönítést és a megtorlást is. Ezek közül az alábbi rész a jogellenes elkülönítésre tér ki részletesebben:

A jogellenes elkülönítés, a szegregáció alapvető diszkriminációs forma, amelynek vonatkozásában a következő lényeges elemek jelennek meg a törvényben:

a. A törvény nem a rendelkezést, hanem a magatartást helyezi középpontba, amikor a szegregáció megvalósulását vizsgálja. A magatartást a törvény nem definiálja, az a polgári jogi eljárásrendnek megfelelően lehet tevés, nem tevés, vagy mulasztás. A közvetlen hátrányos megkülönböztetéshez hasonlóan nem szükséges, hogy a magatartás szándékos legyen, mivel a mulasztás is megvalósíthatja e diszkriminációs formát.

b. A definíció egy állapotot ír le, a jogellenes elkülönítés egy magatartás eredményeként, annak következtében jön létre. A hazánkban kihirdetett nemzetközi egyezmények – így pl. a Faji Tvr. – és az Ebktv. is úgy rendelkezik, hogy a hátrányos megkülönböztetés nemcsak az azt célzó, hanem az azt eredményező magatartásokat is magában foglalja.

c. Amennyiben azt vizsgáljuk, hogy mi minősül jogellenes elkülönítésnek, milyen mértékűnek kell lennie ahhoz, hogy jogellenes legyen, akkor a törvényi definíció szerint bármilyen mértékű elkülönítés jogellenes, ha az nélkülözi a tárgyilagos mérlegelés szerinti ésszerű indokot. Vagyis a szegregáció vizsgálatakor nem a védett tulajdonsággal rendelkező személyt vagy csoportot kell a védett tulajdonsággal nem rendelkezővel összehasonlítani, hanem azt kell feltárni, hogy az elkülönítés, mint állapot vajon tárgyilagos mérlegelés szerinti ésszerű indokon alapul-e. A jogellenesség mindaddig nem állapítható meg, amíg a kimentési bizonyításra sor nem került. Fontos, hogy amíg az általános kimentési eljárás megkívánja, hogy az indok az adott jogviszonnyal közvetlen összefüggésben legyen, ez a szegregáció esetén nincs így. A jogalkalmazás során elvárható azonban, hogy a szegregációhoz, mint a törvény által szabályozott legveszélyesebb diszkriminációs formához kapcsolódó kimentés során az elkülönítés társadalmi következményeinek súlya a mérlegelés kiemelt szempontja legyen. Lényeges továbbá, hogy a kimentésnél az ágazati szabályokra és az ágazathoz kapcsolódó nemzetközi normákra is figyelemmel legyen a jogalkalmazó, mert azok szűkíthetik a jogellenes elkülönítés definíciójába beépített kimentés körét. Utóbbira példa a törvény lakhatásra vonatkozó, 26. § (3) bekezdése, vagy az oktatást érintő 27. § (3) bekezdése.

d. A szegregáció megvalósulásának nem feltétele az elkülönített csoporttal szembeni kedvezőtlen bánásmód. A jogellenes elkülönítés törvényi definíciója nem tartalmazza a hátrány elemét. A hátrány bizonyítását a jogalkotó feltehetőleg azért nem kívánja meg, mert a szegregáció közismerten és tudományos eredmények alapján is önmagában hátrány.

Fontos megjegyezni, hogy a jogitól némileg eltér a szegregáció szociológiai meghatározása. Számos szociológiai felmérés szerint a szegregáció hazánkban leggyakrabban az oktatásban fordul elő, főképp cigány gyerekekkel szemben⁶.

A törvény 11. §-a rendelkezik az előnyben részesítést célzó intézkedések megengedhetőségéről. Amennyiben valakit egy előnyben részesítő rendelkezés miatt ér hátrányos megkülönböztetés, igényét nem érvényesítheti, amennyiben a rendelkezés megfelel a törvényi feltételeknek. Ilyen esetben a rendelkezést hozó mentesül a felelősség alól.

A 11. § általános szabályát ágazat-specifikus szabályok pontosítják a foglalkoztatás (23. § – előnyben részesítési kötelezettség), a szociális biztonság és egészségügy (25. § (2) bekezdés – többletjuttatások), valamint az oktatás területén (29. § – előnyben részesítési kötelezettség), amelyek azonban nem teremtenek többletfeltételeket az előnyben részesítés jogszerűsége tekintetében. A többi ágazat esetében szintén a 11. § rendelkezései alkalmazandók.

Az előnyben részesítés csak abban az esetben tekinthető jogszerűnek, ha az általános és különös feltételek egyaránt teljesülnek. Az általános és az ágazat-specifikus előnyben részesítő rendelkezés jogszerűségének feltétele, hogy

- az kifejezetten megjelölt társadalmi csoportot célozza meg,
- e csoport tárgyilagossá értékelésén alapuló esélyegyenlőtlenségének felszámolására irányuljon,
- törvényen vagy törvény felhatalmazása alapján kiadott kormányrendeleten, illetve kollektív szerződésen alapuljon és határozott időre vagy határozott feltétel bekövetkeztéig szóljon,
- ne sértsen alapvető jogot, ne biztosítson feltétlen előnyt, és ne zárja ki az egyéni szempontok mérlegelését.

Fontos hangsúlyozni, hogy az előnyben részesítés nem tevésthető össze az állam olyan társadalompolitikai intézkedéseivel, amelyek például a szociális ellátások, az ágazati jogszabály által szabályozott és központi költségvetésből finanszírozott óvodai és iskolai integrációs pedagógiai rendszer vagy a kedvezményes lakáshitelek jogosult körét érinthetik. E társadalompolitikai intézkedések a költségvetési források újraelosztását szolgálják, nem előnyben részesítésre irányuló célszámokat, illetve arányokat határoznak meg.

A törvény 12. §-a értelmében az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatti igények különösen személyiségi jogi per, munkaügyi per, fogyasztóvédelmi vagy szabálysértési hatóságok eljárása során érvényesíthetőek.

A törvény 13. § (1) bekezdése értelmében az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését országos hatáskörű államigazgatási szerv, az Egyenlő Bánásmód Hatóság (EBH) ellenőrzi.

A Hatóság részt vesz az egyenlő bánásmód követelményét érintő kormányzati tevékenység alakításában (jogszabálytervezeteket véleményez, döntési és szabályozási javaslatokat tehet), a közvélemény tájékoztatásában, az egyenlő bánásmód érvényesítésének helyzetéről szóló jelentések elkészítésében.

Az EBH-t a Kormány 2005. január 1-én hatályba lépett rendeletével állította fel, 2011. január 1-től autonóm államigazgatási szervként folytatja működését. A Hatóság független, csak a törvénynek van alárendelve, feladatkörében nem utasítható, a feladatát más szervektől elkülönülten, befolyásolástól mentesen látja el. A Hatóság számára feladatot csak törvény állapíthat meg. Az EBH-t elnök vezeti, akit a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevez ki és ment fel. A kinevezés kilenc évre szól.

Az egyenlő bánásmód követelményének megsértése esetén az EBH eljárása keretében köteles a döntéshozatalához szükséges tényállást tisztázni. Ha ehhez nem elegendőek a rendelkezésre álló adatok, hivatalból vagy kérelemre bizonyítási eljárást folytat le.

Az Ebktv. 19. §-ában megállapított bizonyítási szabályok irányadók az EBH eljárására is. A sérelmet szenvedett személy sikeres bizonyítása esetében az eljárás alá vont kimentési bizonyítást folytathat le: mentesül a jogsértés megállapítása alól, ha bizonyítja, hogy az egyenlő bánásmód követelményét megtartotta, vagy az adott jogviszony tekintetében azt nem volt köteles megtartani.

Az Ebktv. 20. §-a biztosítja a közérdekű igényérvényesítést az egyenlő bánásmód megsértése esetén. Ennek lényege, hogy nem közvetlenül a jogsérelmet szenvedett személy fordul a bírósághoz vagy más hatósághoz jogainak érvényesítése érdekében, hanem valamely társadalmi, érdekvédelmi szervezet a saját jogán lép fel vagy indít eljárást. Ezt a lehetőséget a jog azért adja meg a szervezetnek, mert valamely fontos társadalmi érdek fűződik ahhoz, hogy bizonyos jogsértések feltétlenül kivizsgálásra kerüljenek.

A foglalkoztatásra vonatkozóan a törvény tartalmazza azokat a jogokat és kötelezettségeket, amelyek gyakorlása során a munkáltatók a leggyakrabban megsértik az egyenlő bánásmód elvét. A rendelkezés példálózóan sorolja fel azokat a foglalkoztatáshoz kötődő eseteket, amelyeknél a törvény különleges védelmet kíván nyújtani a hátrányos megkülönböztetéssel szemben.

A jogszabály rögzíti azokat a helyzeteket is, amikor indokolt, hogy a munkáltató különbséget tegyen helyzetük, tulajdonságuk, jellemzőjük alapján a munkavállalók között, ezért a jogszabály szerint nem minősül az egyenlő bánásmód követelménye megsértésének, ha az a munka jellege vagy természete alapján indokolt, az alkalmazásnál számba vehető minden lényeges és jogszerű feltételre alapított arányos megkülönböztetés.

A törvény lehetővé teszi, hogy vallási vagy más világnézeti meggyőződésen, illetve nemzeti vagy etnikai hovatartozáson alapuló, a szervezet jellegét alapvetően meghatározó szellemiségből adódó, az adott foglalkozási tevékenység természete vagy gyakorlásának körülményei miatt indokolt, arányos és valós foglalkoztatási követelményen alapuló megkülönböztetés történjék a foglalkoztatás során. Ez a rendelkezés teszi lehetővé, hogy pl. egy egyházi oktatási intézmény bizonyos álláshelyek betöltésénél előnyben részesítheti az adott felekezethez tartozó személyt, amennyiben az állás betöltéséhez indokolt és valós az erre vonatkozó igény. Tehát egy hittanár alkalmazásakor el lehet tekinteni az egyenlő bá-

násmód követelményének betartásától, ha csak meghatározott vallású személyt alkalmaznak, de pl. egy portás esetén ez nem indokolt.

Az Ebktv. 23. §-a biztosítja annak a lehetőségét, hogy törvény, kormányrendelet, illetve kollektív szerződés a munkavállalók meghatározott körére – a foglalkoztatási jogviszonnyal vagy a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonnyal összefüggésben – eltérjen az egyenlő bánásmód követelményétől, amennyiben ennek célja valamely hátrányosabb helyzetű csoporttal kapcsolatban előnyben részesítési szabályok meghatározása, pozitív diszkrimináció alkalmazása.

A törvény 24-25. §-a kiemelten foglalkozik a szociális biztonsággal és az egészségügyi ellátással összefüggésben a diszkrimináció tiltásával. Ennek a szükségességét bizonyítja, hogy az elmúlt években több olyan eset is napvilágra került, amikor egyes személyek valamely tulajdonságuk, hovatartozásuk alapján kerültek hátrányosabb helyzetbe a szociális és egészségügyi ellátás igénybevétele során.

Az egyenlő bánásmód szociális védelemre vonatkozó szabályozásának alapját elsősorban az Európai Unió vonatkozó irányelvei képezik (különösen a 79/7/EGK irányelv, valamint a 86/378/EGK irányelv). A rendelkezés célja, hogy a kötelező szociális biztonsági rendszerek által fedezett kockázatok – különösen betegség, anyaság, család, rokkantság, hátramaradottak, öregség, üzemi baleset, illetve foglalkozási megbetegedés, halál és munkanélküliség –, valamint a szociális biztonsági rendszereket kiegészítő szociális segélyezés keretében nyújtott ellátások igénylése és folyósítása során érvényre jusson az egyenlő bánásmód elve.

Az Ebktv. rendelkezése értelmében az egyenlő bánásmód követelményét érvényesíteni kell a társadalombiztosítási rendszerekből finanszírozott, továbbá a szociális, illetve gyermekvédelmi pénzbeli és természetbeni, valamint személyes gondoskodást nyújtó ellátások igénylése és biztosítása, a betegség-megelőző programokban és a szűrővizsgálatokon való részvétel, a gyógyító-megelőző ellátás, a tartózkodás céljára szolgáló helyiségek használata, az élelmezési és egyéb szükségletek kielégítése során.

Az egyenlő bánásmód elvét érvényesíteni kell mind az állami, illetve magán, mind pedig a kötelező, illetve önkéntes szociális ellátórendszerekben és eljárásokban is.

Törvény vagy törvény felhatalmazása alapján más jogszabály a társadalom – egészségi állapot vagy fogyatékoság, illetve a hátrányos megkülönböztetést megalapozó egyéb tulajdonság alapján – meghatározható csoportjai részére esélyegyenlőtlenségük megszüntetése vagy csökkentése céljából a szociális és az egészségügyi ellátórendszer keretein belül többletjuttatásokat állapíthat meg.

Az Ebktv. a lakhatás területén érvényesítendő egyenlő bánásmód követelményét is rögzíti. A törvény tiltja, hogy egyes védett tulajdonsággal rendelkező személyeket akár közvetlen, akár közvetett módon érjen diszkrimináció a lakhatással összefüggésben. Ezen belül a lakhatást segítő állami és önkormányzati támogatások, kedvezmények vagy kamattámogatás nyújtására vonatkozóan utal a jogszabály a (hitelintézeti) ügyintézés során előforduló hátrányos megkülönböztetés kizárására, továbbá ezen túlmutatóan tilos a támogatások feltételeinek olyan módon való meghatározása is, ami közvetlenül vagy közvetve hátrányos helyzetbe hoz egy adott csoportot, vagy a csoporthoz tartozó személyeket.

A támogatások nyújtása során közvetlen kapcsolatba kerül az ügyfél, aki a támogatást igényli, illetve az a hitelintézet, aki a támogatás biztosítását, folyósítását bonyolítja. E jogviszony során nem kerülhet sor arra, hogy valamely nemzeti vagy etnikai kisebbséghez tartozók részére nem vagy csak korlátozott mértékben adnak információt, esetleg kifejezetten téves tájékoztatással látják el őket a lakhatással összefüggő támogatásokkal kapcsolatban, és ennek eredményeképpen az adott csoporthoz tartozó személyek a támogatáshoz nem férnek hozzá.

A 26. § (3) bekezdése a hátrányos megkülönböztetés további formájára, a jogellenes elkülönítésre utal, azonban nem az „elkülönítés”, hanem az „elkülönülés” kifejezést használja. Vagyis az Ebktv. tiltja a lakáshoz jutási feltételek olyan módon való meghatározását, ami alapján egyes védett tulajdonságokkal rendelkező csoportok egy adott településen vagy településrészen belül mesterségesen elkülönülnek. Ezt elsősorban a település drágábban és olcsóbban értékesíthető telkekre, ingatlanokra történő felosztásával, kettéosztásával lehet megvalósítani.

A törvényi tilalom része, hogy a mesterséges elkülönülés a csoport tagjainak szándékán kívül valósuljon meg, azaz abban az esetben, ha egyes személyek vagy e személyek csoportja önként, kényszer nélkül kíván a település egy különálló részén élni anélkül, hogy ez a helyzet bizonyos lakáshoz jutási feltételek diszkriminatív meghatározásán alapult volna, az nem minősíthető az egyenlő bánásmód követelménye megsértésének.

Az Ebktv. 27-29. §-ai az egyenlő bánásmód elvének oktatás, nevelés területén történő érvényesítésének követelményeit tartalmazza.

Mindenkinek joga van arra, hogy a korának, képességeinek megfelelő, más hasonló adottságú személyekkel azonos színvonalú nevelésben és oktatásban részesüljön valamennyi oktatási, nevelési intézményben. Az egyenlő bánásmód elvét valamennyi állami és nem állami – egyházi, alapítványi stb. – oktatási, nevelési intézményben, az oktatási rendszer minden szintjén, valamint az iskolarendszeren kívüli, illetve a munkáltató által szervezett képzésekre is (az egész életen át tartó tanulást ösztönző politika részeként) alkalmazni kell. A törvény mindezekre tekintettel előírja, hogy az egyenlő bánásmód követelménye kiterjed minden olyan nevelésre, oktatásra, képzésre, amely államilag jóváhagyott vagy előírt követelmények alapján folyik, vagy amelynek megszervezéséhez az állam közvetlen normatív költségvetési támogatást nyújt, illetve amelyhez közvetve – így különösen közterhek elengedése, elszámolása vagy adójóváírás útján – hozzájárul.

Az egyenlő bánásmód mindenkit megillet az oktatással és képzéssel kapcsolatban, így különösen az oktatásba történő bekapcsolódás feltételeinek meghatározása, a felvételi kérelmek elbírálása, az oktatás követelményeinek megállapítása és a követelménytámasztás, a teljesítmények értékelése, az oktatáshoz kapcsolódó szolgáltatások biztosítása és igénybevétele, az oktatással összefüggő juttatásokhoz való hozzáférés, a kollégiumi elhelyezés és ellátás, az oktatásban megszerezhető tanúsítványok, bizonyítványok, oklevelek kiadása, a pályaválasztási tanácsadáshoz való hozzáférés, valamint az oktatásban való részvételrel összefüggő jogviszony megszüntetése során.

A jogellenes elkülönítés – szegregáció – leggyakrabban az oktatásban tapasztalható. Éppen ezért a törvény szerint hátrányos megkülönböztetésnek minősül az Ebktv-ben felsorolt bármely csoporthoz tartozó személyek elkülönítése egy oktatási, nevelési intézményben, illetve az azon belül létrehozott tagozatban, osztályban, csoportban, beleértve azt is, ha az elkülönítés számarányukhoz viszonyítva lényegesen nagyobb arányban érinti a csoport tagjait, mint a többi tanulót.

A cigány gyerekek iskolai szegregációja a mai magyar társadalom egyik akut problémája. Erre a helyzetre adott jogalkotói válasz a 27. § (3) bekezdése.

Az oktatásban előforduló hátrányos megkülönböztetés fajtáit – így a szegregációt is – az UNESCO egyezmény⁷ tiltja, a törvény rendelkezései ezzel a normával megegyezők.

A magyar jog egyetlen esetben ad lehetőséget a származáson alapuló elkülönített oktatásra: a nemzetiségi oktatás esetében. A nemzetiségi oktatás három lényeges ponton különbözik a szegregációtól: az önkéntességben, az elkülönítés céljában, valamint az azonos minőség biztosításában. Egy döntés csak akkor lehet önkéntes, ha megfelelő információk ismeretében születik. Nem nevezhetjük önkéntesnek azt a döntést, melyet a döntés következményeinek ismerete nélkül hoznak. Míg a kisebbségi oktatás esetében a kulturális hagyományok, a nyelv megőrzése a cél. Jogellenes szegregáció esetén ez a cél nem bizonyítható. Releváns, hogy a nemzetiségi oktatás valóságosságára alapozó kimentési bizonyítás során az eljárás alá vontnak a rendelkezése célját kell bizonyítania.

A különbség harmadik összetevője, hogy a kulturális értékek megőrzése nem eredményezi az oktatás színvonalának csökkenését. Tehát csak a megfelelő információk birtokában, önkéntesen választott, mások kizárására nem irányuló és azt nem is eredményező, mások részére rosszabb körülményeket létre nem hozó elkülönülés esetén nem jogellenes az elkülönítés.

Az egyenlő bánásmód követelményének megsértését jelenti valamely személy vagy csoport olyan nevelésre, oktatásra való korlátozása, olyan nevelési, oktatási rendszer vagy intézmény létesítése, fenntartása, amelynek színvonala nem éri el a kiadott szakmai követelményekben meghatározottakat, illetve nem felel meg a szakmai szabályoknak, és mindezek következtében nem biztosítja a tanulmányok folytatásához, az állami vizsgák letételéhez szükséges, az általában elvárható felkészítés és felkészülés lehetőségét.

Az oktatási, nevelési intézmények nem engedélyezhetik olyan szakkörök, diákkörök és egyéb tanuló-, hallgatói, szülői vagy más szervezetek megalakítását, illetve működését, amelyek célja – nyílt vagy burkolt formában – más vallású vagy világnézeti meggyőződésű, szexuális irányultságú, faji vagy etnikai hovatartozású, illetve fogyatékos személyek, csoportok lejáratása, megbélyegzése vagy kirekesztése.

A törvény 30. §-a értelmében mindenkit egyenlő bánásmód illet meg az áruk forgalmazása és szolgáltatások nyújtása, továbbá az ezekkel kapcsolatos lehetőségek igénybe vétele során.

Az általános rendelkezések szerint a törvény hatálya egyaránt kiterjed az állami vagy magánszerve-

zetek által nyújtott szolgáltatásokra is. A közönség számára nyitva álló valamennyi létesítményben és intézményben – így különösen a vendéglátó-ipari, kereskedelmi, a művelődés és a szórakozás céljára létrehozott intézményekben – a szolgáltatások igénybevétele során mindenkinek tiszteletben kell tartani az egyenlő bánásmóddal való jogát.

Az egyenlő bánásmód sérelmének tekinthető a hátrányos megkülönböztetést tiltó rendelkezésben szereplő tulajdonság alapján megtagadni, mellőzni szolgáltatások nyújtását vagy áru forgalmazását, a szolgáltatásoktól, illetve áruktól eltérő minőségben szolgáltatást nyújtani, illetve árut forgalmazni, olyan feliratot vagy jelzést elhelyezni, amely azon következtetés levonását teszi lehetővé, hogy az ott nyújtott szolgáltatásból vagy áruforgalmazásból valakit vagy valakiket kizárnak.

A törvény szerint el lehet térni ettől a rendelkezéstől, amennyiben jellemző tulajdonságok alapján meghatározható csoport tagjai részére létrehozott, a hagyományápolás, a kulturális és az önazonosság fenntartását szolgáló létesítménybe a belépés korlátozható, tagsághoz, illetőleg külön feltételekhez köthető. Ennek a korlátozásnak azonban ki kell tűnnie a létesítmény elnevezéséből, a szolgáltatás igénybevételének körülményeiből, de az nem történhet a más hovatartozásúakkal szemben megalázó módon, nem adhat alkalmat a joggal való visszaélésre.

Az Ebktv. a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok – különös tekintettel a nők, a mélyszegénységben élők, romák, a fogyatékkal élő személyek, valamint a gyermekek és idősek csoportjára – esélyegyenlőségének javítása érdekében a települési önkormányzatok számára helyi esélyegyenlőségi programok elkészítését írja elő. Az esélyegyenlőségi programok elkészítésével a jogalkotó szándéka az volt, hogy a települések felmérjék az esélyegyenlőségi célcsoportok helyzetét és döntsenek azon intézkedésekről, amelyek az érintett, társadalmi-gazdasági státuszuk tekintetében hátrányos helyzetű társadalmi csoportok körülményeinek javítását szolgálják.

2013. július 1-ét követően hazai és uniós támogatásban csak az a települési önkormányzat részesülhet, amely rendelkezik esélyegyenlőségi programmal.

A programok elkészítésére vonatkozó részletszabályokat a törvény végrehajtási rendeletei,

- a helyi esélyegyenlőségi programok elkészítésének szabályairól és az esélyegyenlőségi mentorokról” szóló 321/2011. (XII.27.) Korm. rendelet „2. A helyi esélyegyenlőségi program elkészítésének szempontjai” fejezete és a helyi esélyegyenlőségi program elkészítésének részletes szabályairól” szóló 2/2012 (VI.5.) EMMI rendelet szabályozzák.

A fenti rendeletekben foglalt szempontok mentén az esélyegyenlőségi program alapját képező helyzet-elemzésben meg kell határozni a településen élő hátrányos helyzetű társadalmi csoportok teljes lakossághoz viszonyított képzettségi, lakhatási, foglalkoztatási, egészségi, szociális és területi mutatóit, az adott település esélyegyenlőségi problémáit. Ezt követően a helyzetelemzésen alapuló intézkedési tervben rögzíteni kell a helyzetelemzés során feltárt problémák komplex kezelése érdekében szükséges intézkedéseket.

Az alábbiakban az Ebktv.-ben meghatározott esélyegyenlőségi célcsoportok szembeni egyenlő bánásmód érvényesítését szolgáló jogszabályi szempontok áttekintésére kerül sor.

2. A mélyszegénységben élők és a romák helyzete, esélyegyenlősége

A fenti esélyegyenlőségi terület vonatkozásában azon jogszabályi rendelkezések ismertetésére kerül sor, amelyek a foglalkoztatási és szociális, valamint egészségügyi ellátásokhoz történő hozzáférés, a lakhatási körülmények javítását, ezáltal a szegénységi kockázat, a társadalmi-gazdasági hátrányok csökkentését szolgálhatják.

Alapvető jogszabályok:

– 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról (továbbiakban: Szt.)

A törvény meghatározza többek közt a pénzbeli, a természetben nyújtott és a személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások egyes formáit, a jogosultság feltételeit, annak megállapítását, a szociális ellátást nyújtó szervezet és a jogosult közötti jogviszony főbb elemeit, továbbá a fenntartónak a szolgáltatóval, illetve intézménnyel kapcsolatos feladat- és jogkörét, valamint a sze-

mélyes gondoskodást nyújtó szociális, gyermekjóléti, gyermekvédelmi tevékenységet végző személy adatainak működési nyilvántartására vonatkozó szabályokat.

– *a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény (a továbbiakban: Cst.)*

A törvény meghatározza az állam által nyújtandó családtámogatási ellátások rendszerét, formáit, az ellátások jogosultsági feltételeit, valamint az ellátások megállapításával és folyósításával kapcsolatos legfontosabb hatásköri és eljárási szabályokat.

– *a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény (a továbbiakban: Ft.)*

A törvény célja a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához való jog gyakorlásának elősegítése, a foglalkoztatási feszültségek feloldása, valamint az álláskeresők támogatásának biztosítása

– *a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. tv.*

A törvény célja a nemzetiségek sajátos kultúrájának megőrzésének, anyanyelvük ápolásának és fejlesztésének, egyéni és közösségi jogainak széleskörű biztosításának elősegítése, figyelemmel Magyarország Alaptörvényében a magyarországi nemzetiségek ügye iránt kinyilvánított felelősségvállalásra, továbbá a nemzetiségek védelme érdekében.

Az egyenlő bánásmód követelményének érvényesítése kapcsán meg kell jegyezni, hogy a törvény értelmében valamely nemzetiségi csoporthoz tartozás (pl. roma származás) vállalása és kinyilvánítása az egyén kizárólagos és elidegeníthetetlen joga, ezért a kisebbségi csoporthoz tartozás kérdésében nyilatkozatra senki sem kötelezhető, kivétel, amennyiben a törvény vagy a végrehajtására kiadott jogszabály valamely nemzetiségi jog gyakorlását az egyén nyilatkozatához köti (11. § (1)-(3) bekezdések).

Az Ebktv. 8. és 9. §-ai értelmében közvetlen, illetve közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősül az olyan rendelkezés, amelynek eredményeként egy személy vagy csoport valós vagy vélt nemzetiséghez tartozása, társadalmi származása, vagyoni helyzete miatt részesül kedvezőtlenebb bánásmódban, vagy az a rendelkezés, amely ezen személyeket, csoportokat lényegesen nagyobb arányban hozza hátrányos helyzetbe mint a velük összehasonlítható személyeket, csoportokat.

2. 1. A szociális biztonság megteremtését szolgáló jogszabályi rendelkezések

A Szt. az önkormányzatok által nyújtható támogatások keretszabályait tartalmazza. Az ellátásokra vonatkozó részletes szabályokat az önkormányzatok rendeleteikben állapítják meg.

A szociális biztonság megteremtése érdekében meghatározott ellátások formái jövedelmi és vagyoni helyzet vizsgálatán alapulnak, a következőkben a jogosultság jövedelmi és vagyoni feltételeire vonatkozó szabályozást tekintjük át⁸:

A jövedelem és vagyon fogalmát a Szt. 4. §-a és a Cst. 4. §-a határozza meg a hatályuk alá tartozó ellátások vonatkozásában.

A szociális ellátásra való jogosultság elbírálásakor a következők minősülnek jövedelemnek:

az elismert költségekkel és a befizetési kötelezettséggel csökkentett,

– a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény (ld. 4. §) szerint meghatározott, vagyoni érték (bevétel), ideértve a jövedelemként figyelembe nem vett bevételt és az adómentes jövedelmet is, és

– azon bevétel, amely után az egyszerűsített vállalkozói adóról, illetve az egyszerűsített közteherviselési hozzájárulásról szóló törvény szerint adót, illetve hozzájárulást kell fizetni;

A családi pótlékot, az árvaellátást és a tartásdíj címén kapott összeget annak a személynek a jövedelmeként kell figyelembe venni, akire tekintettel azt folyósítják.

A fentiekben említett elismert költségnek minősül a személyi jövedelemadóról szóló törvényben elismert költség, valamint a fizetett tartásdíj.

A bevételre és az igazolt költségekre vonatkozó további rendelkezések a személyi jövedelemadóról szóló törvény VI. fejezetében találhatók.

Nem minősülnek jövedelemnek

- a temetési segély, az alkalmanként adott átmeneti segély, a lakásfenntartási támogatás, az adósságcsökkentési támogatás,
- a rendkívüli gyermekvédelmi támogatás, a pénzbeli támogatás, a pótlék, a nevelőszülők számára fizetett nevelési díj és külön ellátmány,
- az anyasági támogatás,
- a tizenharmadik havi nyugdíj és a szépkorúak jubileumi juttatása,
- a személyes gondoskodásért fizetendő személyi térítési díj megállapítása kivételével a súlyos mozgáskorlátozott személyek pénzbeli közlekedési kedvezményei, a vakok személyi járadéka és a fogyatékosági támogatás,
- a fogadó szervezet által az önkéntesnek külön törvény alapján biztosított juttatás,
- az alkalmi munkavállalói könyvvel történő munkavégzésnek, az egyszerűsített foglalkoztatásról szóló törvény alapján történő munkavégzésnek, valamint a természetes személyek között a háztartási munkára létesített jogviszony keretében történő munkavégzésnek a havi ellenértéke,
- a házi segítségnyújtás keretében társadalmi gondozásért kapott tiszteletdíj,
- az energiafelhasználáshoz nyújtott támogatás.

Az ellátások megállapításakor a következő időszak jövedelmét szükséges vizsgálni:

a jogosultság megállapításakor

- a havi rendszerességgel járó – nem vállalkozásból, illetve őstermelői tevékenységből (a továbbiakban együtt: vállalkozás) származó – jövedelem esetén a kérelem benyújtását megelőző hónap jövedelmét,
- a nem havi rendszerességgel szerzett, illetve vállalkozásból származó jövedelem esetén a kérelem benyújtásának hónapját közvetlenül megelőző tizenkét hónap alatt szerzett jövedelem egyhavi átlagát azzal, hogy a nem havi rendszerességgel szerzett jövedelem számításánál azon hónapoknál, amelyek adóbevallással már lezárt időszakra esnek, a jövedelmet a bevallott éves jövedelemnek e hónapokkal arányos összegében számítják be.

Ha a vállalkozási tevékenység megkezdésétől eltelt időtartam nem éri el a 12 hónapot, akkor az egyhavi átlagos jövedelmet a vállalkozási tevékenység időtartama alapján számítják ki.

A jövedelemszámításnál figyelmen kívül kell hagyni

- a kérelem benyújtását megelőzően megszűnt havi rendszeres jövedelmet,
- a vállalkozásból származó jövedelmet, ha a vállalkozási tevékenység megszűnt,
- a közfoglalkoztatásból származó havi jövedelemnek a foglalkoztatást helyettesítő támogatás összegét meghaladó részét.

Az időskorúak járadékának, a rendszeres szociális segélynek, a foglalkoztatást helyettesítő támogatásnak, és a méltányossági ápolási díjnak a megállapítása során az igénylő és családja jövedelmét vizsgálják.

A törvény alkalmazása szempontjából családnak kell tekinteni az egy lakásban, vagy személyes gondoskodást nyújtó bentlakásos szociális, gyermekvédelmi intézményben együtt élő, ott bejelentett lakóhelyvel vagy tartózkodási hellyel rendelkező közeli hozzátartozók közösségét.

Közeli hozzátartozónak kell tekinteni

- a házastársat, az élettársat,
- a húszévesnél fiatalabb, önálló keresettel nem rendelkező; a huszonhárom évesnél fiatalabb, önálló keresettel nem rendelkező, nappali oktatás munkarendje szerint tanulmányokat folytató; a huszonöt évesnél fiatalabb, önálló keresettel nem rendelkező, felsőoktatási intézmény nappali tagozatán tanulmányokat folytató vér szerinti, örökbe fogadott, illetve nevelt gyermeket,
- korhatárra való tekintet nélkül a tartósan beteg, az autista, illetve a testi, érzékszervi, értelmi vagy beszéd fogyatékos vér szerinti, örökbe fogadott, illetve nevelt gyermeket, amennyiben ez az állapot a gyermek 25. életévének betöltését megelőzően is fennállt,

– a 18. életévét be nem töltött gyermek vonatkozásában a vér szerinti és az örökbe fogadó szülőt, illetve a szülő házastársát vagy élettársát.

A család jövedelmének vizsgálatakor a fentiekben meghatározott közeli hozzátartozók jövedelmét kell figyelembe venni.

A szociális ellátásra való jogosultság elbírálásakor vagyonnak minősül az a hasznosítható ingatlan, jármű, továbbá vagyoni értékű jog, amely megfelel az Szt. 4. § (1) bekezdés b) pontjában foglalt feltételeknek.

A szociális rászorultság esetén nyújtható támogatásokat a Szt. III. fejezete tartalmazza, ezek pénzbeli és természetbeni ellátások lehetnek:

Pénzbeli ellátások

Időskorúak járadéka
Aktív korúak ellátása
Lakásfenntartási támogatás
Ápolási díj
Átmeneti segély
Temetési segély

Természetben nyújtott szociális ellátások

Családi szükségleteket kielégítő gazdálkodást segítő támogatás
Köztemetés
Közgyógyellátás
Egészségügyi szolgáltatásra való jogosultság
Adósságkezelési szolgáltatás

Ezekről az ellátásokról ld. bővebben a 2. 3. pontot.

A szociális, személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatások (alap- és szakellátások) a következők:

Alapszolgáltatások

Falugondnoki és tanyagondnoki szolgáltatás
Étkeztetés
Házi segítségnyújtás
Családsegítés
Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás
Közösségi ellátások
Támogató szolgáltatás
Utcai szociális munka
Nappali ellátás

Szakosított ellátási formák

Ápolást, gondozást nyújtó intézmények
Rehabilitációs intézmények
Átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények
Lakóotthon

Az alapszolgáltatásokra és szakosított ellátásokra a 2.5. pont tér ki részletesebben.

2. 2. Foglalkoztatottság, munkaerő-piaci integráció

Az Ft. értelmében a foglalkoztatás elősegítése, a munkanélküliség megelőzése és hátrányos következményeinek enyhítése érdekében a Kormány, a helyi önkormányzatok, továbbá a munkaadók és a munkavállalásra jogosultak, az utóbbiak érdekképviselői szervezetei azt együttműködésükkel is segítik.

A helyi önkormányzat az Ft. 8. §-a értelmében külön törvényben meghatározott foglalkoztatási feladatainak ellátása során

- a) közfoglalkoztatást szervez,
- b) figyelemmel kíséri a helyi foglalkoztatási viszonyok alakulását,
- c) döntéseinek előkészítése, valamint végrehajtása során figyelembe veszi azok foglalkoztatás-politikai következményeit,
- d) az állami foglalkoztatási szerv működési feltételeihez és fejlesztéséhez támogatást nyújt.

A helyi önkormányzat a Möt. 15. §-a szerint feladat- és hatásköreinek ellátása során – törvényben meghatározott módon és mértékben – biztosítja a közfoglalkoztatási jogviszonyban lévő személy feladatellátásba történő bevonását.

A közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CVI. törvény rendelkezése szerint közfoglalkoztatási jogviszony olyan munkára létesíthető, amely

- a) e törvényben meghatározott feladat, továbbá törvény által előírt állami feladat vagy
- b) a helyi önkormányzatokról szóló törvényben előírt kötelező vagy önként vállalt feladat, vagy
- c) a nemzetiségek jogairól szóló törvényben előírt kötelező vagy önként vállalt feladat, vagy
- d) a helyi vagy azon túlmutató közösségi – így különösen – egészségmegőrzési, szociális, nevelési, oktatási, kulturális, gyermek- és ifjúságvédelemi, közrend és közlekedésbiztonsági, stb. fenntartásához és üzemeltetéséhez kapcsolódó szükségletek kielégítését szolgáló feladat vagy
- e) a Kormány által meghatározott közösségi célok megvalósítását elősegítő feladat ellátására vagy a feladatellátás feltételeinek megteremtésére irányul, és annak ellátására törvény nem ír elő közszolgálati vagy kormányzati szolgálati jogviszonyt.

A 2011. évi CVI. törvény rögzíti, hogy közfoglalkoztató lehet többek közt a helyi és nemzetiségi önkormányzat, valamint ezek jogi személyiséggel rendelkező társulása.

Közfoglalkoztatottként az a személy foglalkoztatható, aki

- a) a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény rendelkezései szerint munkaviszonyt létesíthet, kivéve azt, aki 16. életévét nem töltötte be, valamint
- b) a Ft. szerinti álláskereső, vagy a megváltozott munkaképességű személyek ellátásairól és egyes törvények módosításáról szóló törvény szerinti rehabilitációs ellátásban részesül.

Fogalom-meghatározások:

Álláskeresőnek minősül az a személy, aki

1. a munkaviszony létesítéséhez szükséges feltételekkel rendelkezik, és
2. oktatási intézmény nappali tagozatán nem folytat tanulmányokat, és
3. öregségi nyugdíjra nem jogosult, valamint rehabilitációs járadékban, rehabilitációs ellátásban nem részesül és
4. az alkalmi foglalkoztatásnak minősülő munkaviszony kivételével munkaviszonyban nem áll, és egyéb kereső tevékenységet sem folytat, és
5. elhelyezkedése érdekében az állami foglalkoztatási szervvel együttműködik, és akit
6. az állami foglalkoztatási szerv álláskeresőként nyilvántart.

Rehabilitációs ellátásban részesülhet az a személy, aki esetében a rehabilitációs bizottság komplex minősítése keretében megállapítja foglalkoztathatóságát.

Az állami foglalkoztatási szerv és az önkormányzat között létrejött megállapodás esetén az álláskeresői ellátásban részesülő, az önkormányzat területén állandó vagy ideiglenes lakóhellyel rendelkező álláskeresőkről az állami foglalkoztatási szerv tájékoztatja a jegyzőt.

Pályakezdő álláskereső: a 25. életévét — felsőfokú végzettségű személy esetén 30. életévét — be nem töltött, a munkaviszony létesítéséhez szükséges feltételekkel rendelkező, az állami foglalkoztatási szerv által nyilvántartott álláskereső, feltéve, ha munkanélküli járadékra a tanulmányainak befejezését követően nem szerzett jogosultságot. Nem tekinthető pályakezdő álláskeresőnek, aki

- terhességi-gyermekágyi segélyben, gyermekgondozási díjban, illetőleg gyermekgondozási segélyben részesül,
- előzetes letartóztatásban van, szabadságvesztés, illetve elzárás büntetését tölti,
- sor- vagy tartalékos katonai szolgálatot, továbbá polgári szolgálatot teljesít

Hátrányos helyzetű munkavállaló:

- a) aki az előző 6 hónapban nem állt munkaviszonyban, munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban, vagy
- b) nem szerzett középfokú végzettséget vagy szakképesítést (ISCED 3), vagy
- c) 50 éven felüli személy, vagy
- d) egy vagy több eltartottal egyedül élő felnőtt, vagy
- e) valamely tagállam olyan ágazatában vagy szakmájában dolgozik, amelyben 25%-kal nagyobb a nemi egyensúlyhiány, mint e tagállam valamennyi gazdasági ágazatára jellemző átlagos egyensúlyhiány, és ezen alulreprezentált nemi csoportba tartozik, vagy
- f) egy tagállam nemzetiséghez tartozik, és akinek szakmai, nyelvi képzésének vagy szakmai tapasztalatának megerősítésére van szüksége ahhoz, hogy javuljanak munkába állási esélyei egy biztos munkahelyen.

Súlyosan hátrányos helyzetű munkavállalónak minősül, aki legalább 24 hónapja munkanélküli.

Fogyatékkal élő munkavállaló, aki

- a) a nemzeti jog szerint fogyatékosnak elismert, vagy
  - b) elismerten fizikai, elméleti vagy pszichológiai károsodásban szenved.
- (Flt. 57/B. §)

Munkaerő-piaci szolgáltatások – Flt. 13/A. §

Az Flt. III. fejezete rögzíti a munkaerőpiaci szolgáltatások és foglalkoztatást elősegítő támogatásokat.

Az állami foglalkoztatási szerv és az állami felnőttképzési intézmény a munkahelykeresést, a munkához, valamint megfelelő munkaerőhöz jutást, továbbá a munkahely megtartását szolgáltatások nyújtásával is elősegíti. Ezek a szolgáltatások a következők:

- a) munkaerőpiaci és foglalkozási információ nyújtása,
- b) munka-, pálya-, álláskeresési, rehabilitációs, helyi (térségi) foglalkoztatási tanácsadás,
- c) munkaközvetítés.

Támogatott képzésben részesíthető személyek – Flt. 14. §

Támogatható az állami foglalkoztatási szerv által felajánlott, vagy elfogadott képzése annak a személynek,

- a) aki álláskereső,
- b) aki 25. életévét – felsőfokú végzettségű személy esetén a 30. életévét – nem töltötte be, és a tanuló, hallgatói jogviszonya megszűnését követően álláskeresési járadékra és álláskeresési segélyre nem szerzett jogosultságot,
- c) aki gyermekgondozási segélyben, gyermeknevelési támogatásban, illetőleg terhességi gyermekágyi segélyben, gyermekgondozási díjban vagy ápolási díjban részesül (ha a képzés időtartama hetente nem haladja meg a húsz órát, és képzése a gyermek egy éves – gyermekgondozási díj folyósítása esetén másfél éves – korának betöltését követően kezdődik meg, valamint kereső tevékenységet nem folytat),
- d) aki rehabilitációs ellátásban részesül,
- e) akinek munkaviszonya várhatóan egy éven belül megszűnik,
- f) aki közfoglalkoztatásban vesz részt, és a képzésben való részvételt vállalja, továbbá
- g) aki munkaviszonyban áll és rendszeres foglalkoztatása képzés nélkül nem biztosítható.

Képzési támogatásként

az a)–b) pontban, valamint e)–g) pontban meghatározott személy részére

aa) keresetkiegészítés vagy keresetpótló juttatás, valamint

ab) a képzéssel kapcsolatos költségek megtérítése adható.

Foglalkoztatás bővítését szolgáló támogatások hátrányos helyzetű személyeknek – Flt. 16. §

A munkaadó részére hátrányos helyzetű személy munkaviszony keretében történő foglalkoztatásához a munkabér és járuléka legfeljebb 50%-ának, megváltozott munkaképességű személy esetében legfeljebb 60%-ának megfelelő összegű támogatás nyújtható, ha a munkaadó

- a) a foglalkoztatást legalább a támogatás folyósításának időtartama alatt vállalja, és
- b) a támogatás iránti kérelem benyújtását megelőző tizenkét hónapban a munkavállaló munkaviszonyát a működési körében felmerülő okból felmondással nem szüntette meg, és
- c) kötelezettséget vállal arra, hogy a b) pont szerinti munkaviszony megszüntetésére a támogatás folyósításának időtartama alatt sem kerül sor.

Az álláskereső vállalkozóvá válását elősegítő támogatás – Flt. 17. §

A legalább három hónapja folyamatosan álláskeresőként nyilvántartott, vagy rehabilitációs járadékban részesülő magánszemélyek számára, legfeljebb hat hónap időtartamra, havonta a minimálbér összegéig terjedő vissza nem térítendő formában, pályázati eljárás keretében nyújtható támogatás. A támogatás elnyerése esetén (többek között) vállalják önmaguk foglalkoztatását

1. egyéni vállalkozás keretében
2. új induló gazdasági társaság keretében, a társaság tevékenységében személyesen közreműködő tagjaként
3. legalább egy naptári éve már működő, gazdasági társasághoz való csatlakozással, a társaság tevékenységében személyesen közreműködő tagjaként
4. mezőgazdasági őstermelőként.

Munkahelyteremtés és munkahelymegőrzés támogatása – Flt. 18. §

Pályázati eljárás keretében, vissza nem térítendő munkahelyteremtő támogatás nyújtható a munkavállalók létszámának növelésével tartós foglalkoztatást biztosító munkáltató részére az új munkahelyek teremtéséhez, meglévő munkahelyek bővítéséhez, új technológia bevezetéséhez szükséges építési költségekhez, tárgyi eszközök és immateriális javak beszerzéséhez, és új munkahelyek teremtésével összefüggő személyi jellegű ráfordításokhoz.

Az álláskereső ellátására vonatkozóan az Flt. rendelkezései szerint álláskeresői járadék folyósítható annak a személynek, aki:

- álláskereső,
- az álláskeresővé válását megelőző három éven belül legalább 360 nap jogosultsági idővel rendelkezik,
- munkát akar vállalni, de önálló álláskeresőse nem vezetett eredményre, és számára az állami foglalkoztatási szerv sem tud megfelelő munkahelyet felajánlani.
- Az álláskeresői támogatások megállapítását a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ) végzi. Az NFSZ a Foglalkoztatási Hivatalból (FH) és a megyei munkaügyi központokból áll.

Hátrányos megkülönböztetés, előnyben részesítés a foglalkoztatás területén – Ebktv. 21. § – 23. §

Az Ebktv. fenti paragrafusai rögzítik, hogy egyenlő bánásmód követelményének sérelmét jelenti különösen, ha a munkáltató a munkavállalóval szemben közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetést alkalmaz pl. a munkához jutás során, felvételi eljárás keretében, stb.

Előfordulnak olyan speciális helyzetek, amikor indokolt, hogy a munkáltató különbséget tegyen helyzetük, tulajdonságuk, jellemzőjük alapján a munkavállalók között, ezért az Ebktv. értelmében nem minősül az egyenlő bánásmód követelménye megsértésének, ha az a munka jellege vagy természete alapján indokolt, az alkalmazásnál számba vehető minden lényeges és jogszerű feltételre alapított arányos megkülönböztetés. A 23. § biztosítja annak lehetőségét, hogy törvény, kormányrendelet, kollektív szerződés a munkavállalók meghatározott körére – a foglalkoztatási jogviszonnyal vagy a munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonnyal összefüggésben – eltérjen az egyenlő bánásmód követelményétől, amennyiben ennek célja valamely hátrányosabb helyzetű csoporttal kapcsolatban előnyben részesítési szabályok meghatározása, pozitív diszkrimináció alkalmazása.

2.3. Pénzbeli és természetbeni szociális ellátások, aktív korúak ellátása, munkanélküliséghez kapcsolódó támogatások

Pénzbeli ellátások – Szt. II. fejezet, 25. §

A szociálisan rászoruló személyek részére az alábbi pénzbeli ellátásokat lehet megállapítani:

- időskorúak járadékát,
- foglalkoztatást helyettesítő támogatást
- rendszeres szociális segélyt,
- ápolási díjat
- lakásfenntartási támogatást,
- átmeneti segélyt,
- temetési segélyt.

A járási (fővárosi kerületi) hivatalokról szóló 218/2012. (VIII. 13.) Korm. rendelet alapján 2013. január 1-vel megalakultak a járási hivatalok a hatásköri szabályok változása következtében a járási hivatalok bírálják el a szociális rászorultságtól függő pénzbeli és természetbeni ellátások egy részét. **A járási hivatalok első fokon járnak el az alábbi ügyekben:**

- időskorúak járadéka
- ápolási díj (általános és fokozott ápolást igénylő)

A pénzbeli ellátás igénylése

A szociális rászorultságtól függő pénzbeli és természetbeni ellátások iránti kérelmet a jegyző hatáskörébe tartozó ellátás esetén a kérelmező lakcíme szerint illetékes települési önkormányzat polgármesteri hivatalánál, valamint a fővárosi és megyei kormányhivatal járási (fővárosi kerületi) hivatalánál (a továbbiakban: járási hivatal), a járási hivatal hatáskörébe tartozó ellátás esetén a kérelmező lakcíme szerint illetékes járási hivatalnál, továbbá a kérelmező lakcíme szerint illetékes települési önkormányzat polgármesteri hivatalánál lehet benyújtani.

A kérelem elbírálásakor vizsgálják az igénylő jövedelmi, vagyoni helyzetét, az ellátások megállapításának feltétele, hogy az igénylő jövedelmi, vagyoni helyzete megfeleljen a törvényben meghatározott feltételeknek, ezért a szociális jogosultság elbírálásához a kérelmezőnek családja vagyoni, jövedelmi viszonyairól nyilatkoznia kell.

Természetben nyújtott szociális ellátások – Szt. III. fejezet, 47. § Ld. 1.1., 1.2. pontok

Egyes szociális rászorultságtól függő pénzbeli ellátások egészben vagy részben természetbeni szociális ellátás formájában is nyújthatók, így

- lakásfenntartási támogatás,
- átmeneti segély,
- temetési segély,
- rendszeres szociális segély, foglalkoztatást helyettesítő támogatás.

Természetbeni ellátás továbbá a

- köztemetés,
- közgyógyellátás,
- egészségügyi szolgáltatásra való jogosultság
- adósságkezelési-szolgáltatás
- energiafelhasználási támogatás.

A rendszeres szociális segély és a foglalkoztatást helyettesítő támogatás természetbeni szociális ellátás formájában akkor nyújtható, ha a családban a Gyvt. 68. §-a szerint védelembe vett gyermek él. Ha a települési önkormányzat képviselő-testülete a rendszeres szociális segély és a foglalkoztatást helyettesítő támogatás természetbeni szociális ellátás formájában történő nyújtásáról dönt, úgy ennek eljárási szabályait és a természetbeni juttatás formáit rendeletében szabályozza, azzal, hogy védelembe vett gyermekeként az ellátás megállapított összegének 20%-a, de összesen legfeljebb 60%-a nyújtható természetben.

Természetbeni ellátás különösen az Erzsébet utalvány, az ételmisszer, a tankönyv, a tüzelő segély, a közüzemi díj, a gyermekintézmények térítési díjának átvállalása, valamint a családi szükségleteket kielégítő gazdálkodást segítő támogatás.

Aktív korúak ellátása

Az aktív korúak ellátása a hátrányos munkaerő-piaci helyzetű aktív korú személyek és családjuk részére nyújtott ellátás. A jogosultak pénzbeli ellátásának két típusa van: a foglalkoztatást helyettesítő támogatás, valamint rendszeres szociális segély.

A jogosultság megállapítását követően dönt a jegyző arról, hogy a jogosult részére rendszeres szociális segélyt, illetőleg a foglalkoztatást helyettesítő támogatást kell-e megállapítani. Az aktív korúak ellátására vonatkozó szabályokat az Szt. 33. § – 37. §-ai tartalmazzák.

Az aktív korúak ellátásra való jogosultság függ az igénylő és családja jövedelmi, vagyoni helyzetétől. Az aktív korúak ellátására való jogosultságot akkor lehet megállapítani, ha a családnak az egy fogyasztási egységre jutó havi jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 90%-át (2013-ban 25.650,- Ft) és vagyona nincs.

A települési önkormányzat a rendeletében előírhatja, hogy a kérelem benyújtója, illetve az ellátás jogosultja a lakókörnyezete rendezettségének biztosítására vonatkozó, a helyi rendeletben megállapított feltételeket teljesítse.

2.4. Lakhatás, lakhatási szegregáció

Az Ebktv. 26. §-a alapján mindenki számára egyenlő bánásmódot kell biztosítani a lakhatási lehetőségek kihasználása, illetőleg a lakáshoz jutás terén. Az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani a lakhatást segítő állami vagy önkormányzati támogatások, kedvezmények vagy kamattámogatás nyújtásával kapcsolatosan, valamint az állami vagy önkormányzati tulajdonú lakások és építési telkek értékesítése vagy bérbeadása feltételeinek meghatározása és a használatba vételi, építési hatósági engedélyek kiadása során is.

Az Alaptörvény a lakhatás vonatkozásában annyit rögzít, hogy „Magyarország törekszik arra, hogy az emberhez méltó lakhatás feltételeit és a közszolgáltatásokhoz való hozzáférést mindenki számára biztosítsa”. A lakhatáshoz való jogot az Alaptörvény tehát – hasonlóan a 2011. végéig hatályos Alkotmányhoz – nem tartalmazza, az emberhez méltó lakhatás feltételeit államcélként rögzíti.

Az új önkormányzati törvény, hasonlóan az 1990-ben elfogadotthoz, az önkormányzatok ellátandó feladatai között rögzíti a lakás (és helyiség) gazdálkodást. Új elemként került be a törvénybe az önkormányzatok számára a hajléktalanság megelőzése, és a területükön hajléktalanná vált személyek ellátásának és rehabilitációjának kötelezettsége 2013. január 1-jétől.⁹

A lakásfenntartási támogatás a szociálisan rászoruló háztartások részére a háztartás tagjai által lakott lakás, vagy nem lakás céljára szolgáló helyiség fenntartásával kapcsolatos rendszeres kiadásai viseléséhez nyújtott hozzájárulás. A lakásfenntartási támogatást elsősorban természetbeni szociális ellátás formájában, és a lakásfenntartással összefüggő azon rendszeres kiadásokhoz kell nyújtani, amelyek megfizetésének elmaradása a kérelmező lakhatását a legnagyobb mértékben veszélyezteti. A jegyző az áram, a víz- és a gázfogyasztás, a távhő-szolgáltatás, a csatornahasználat és a szemétszállítás díjához, a lakbérhez vagy az albérleti díjhoz, a lakáscélú pénzügyi kölcsön törlesztőrészletéhez, a közös költséghez, illetve a tüzelőanyag költségeihez lakásfenntartási támogatást nyújt.

A lakásfenntartási támogatás alanyi jogon, normatív alapon állapítható meg.

2012. január 1-étől az önkormányzat rendeletében meghatározott helyi lakás-fenntartási támogatást nem lehet megállapítani. A lakásfenntartási támogatás szabályait az Szt. 38. § – 39. §-ai rögzítik.

Telepek, szegregátumok

Az Ebktv. 26. §-ának (3) bekezdése rögzíti, hogy „a lakáshoz jutási feltételek meghatározása nem irányulhat arra, hogy a 8. §-ban meghatározott tulajdonságok szerint egyes csoportok valamely településen, illetve településrészen mesterségesen, nem a csoport önkéntes elhatározása alapján elkülönüljenek.”

Az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvény értelmében a településrendezés során figyelemmel kell lenni arra, hogy a rendezés végrehajtásával bekövetkező válto-

zások a helyi társadalmi-gazdasági és infrastrukturális egyenlőtlenségek csökkentését, az integráció elmélyítését szolgálják.

A fejlesztés összehangolt megvalósulását biztosító, önkormányzati településfejlesztési döntéseket rendszerbe foglaló, önkormányzati határozattal elfogadott dokumentum a településfejlesztési koncepció, amely a település jövőbeni kialakítását tartalmazza. A fejlesztési koncepció elsősorban településpolitikai dokumentum, amelynek kidolgozásában a társadalmi, a gazdasági, a környezeti szempontoknak és az ezeket biztosító intézményi rendszernek is döntő szerepe van.

A törvény értelmében a településfejlesztési koncepcióban foglaltak megvalósítása érdekében a városok és több település közös fejlesztési tervezése esetén integrált településfejlesztési stratégiát kell készíteni. A stratégia meghatározza a települések településfejlesztési tevékenységét, összehangolja a különböző szakpolitikai megközelítéseket, összefogja és ütközteti az érintett partnerek (üzleti szektor, civil szektor, közsféra szereplői, lakosság) céljait, elvárásait, meghatározza a fejlesztési célokat, azok finanszírozási módját, továbbá a megvalósítás és fenntartás módját is összefüggéseiben kezeli.

Az anti-szegregációs terv elkészítéséhez kidolgozott útmutató¹⁰ nyomán szegregátum az a településrész, ahol az alacsony státuszú lakosság – az aktív korú népességen belül a legfeljebb 8 osztályos iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők – aránya meghaladja az 50%-ot.

Az alacsony társadalmi-gazdasági státuszú lakosság koncentrációját a szociális ellátások igénybevételének – ld. 1.6. pont – mutatói is jelzik.

A területfejlesztés szempontjából leghátrányosabb helyzetű kistérségnek minősülő kistérségek jegyzékét, a komplex programokkal segített, legalacsonyabb komplex mutatóval rendelkező, leghátrányosabb helyzetű kistérségeket a kedvezményezett térségek besorolásáról szóló 311/2007. (XI. 17.) Korm. rendelet 2. melléklete tartalmazza.

2.5. Egészségügyi és szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférés

A. Egészségügyi szolgáltatások

Az egészségügyi szolgáltatások tekintetében a Möt. értelmében a helyi önkormányzat feladata az egészségügyi alapellátás, az egészséges életmód segítését célzó szolgáltatások, valamint a környezetegészségügy (köztisztaság, települési környezet tisztaságának biztosítása, rovar- és rágcsálóirtás).

Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény előírja, hogy a települési önkormányzat az egészségügyi alapellátás körében gondoskodik:

- a) a háziiorvosi, házi gyermekorvosi ellátásról,
- b) a fogorvosi alapellátásról,
- c) az alapellátáshoz kapcsolódó ügyeleti ellátásról,
- d) a védőnői ellátásról,
- e) az iskola-egészségügyi ellátásról.

A képviselő-testület megállapítja és kialakítja az egészségügyi alapellátások körzeteit. Több településre is kiterjedő ellátás esetén a körzet székhelyét az érintett települési önkormányzatok egyetértésben állapítják meg.

A helyi önkormányzat gondoskodik a tulajdonában és fenntartásában lévő, szakellátást nyújtó egészségügyi szolgáltató működtetéséről, illetve a tulajdonában lévő, szakellátási feladat ellátására szolgáló vagyonhoz kapcsolódó egészségügyi szakellátási feladatok ellátásáról.

A települési önkormányzat a környezet- és település-egészségügyi feladatok körében

- a) gondoskodik a köztisztasági és településtisztasági feladatok ellátásáról,
- b) biztosítja a rovarok és rágcsálók irtását,
- c) folyamatosan figyelemmel kíséri a település környezet-egészségügyi helyzetének alakulását és ennek esetleges romlása esetén saját hatáskörben intézkedik, vagy a hatáskörrel rendelkező hatóságnál kezdeményezi a szükséges intézkedések meghozatalát.

A területi védőnői ellátásról a 49/2004. (V. 21.) ESzCsM rendelet rendelkezik. A települési önkormányzat által fenntartott körzeti védőnői szolgálat célja – az egészségügyi alapellátás részeként – a családok egészségének megőrzésére, segítésére irányuló preventív tevékenység, valamint a betegség kialakulásának, az egészségromlásnak a megelőzése érdekében végzett egészségnevelés.

A szűrővizsgálatokról a kötelező egészségbiztosítás keretében igénybe vehető, a betegségek megelőzését és korai felismerését szolgáló egészségügyi szolgáltatásokról és a szűrővizsgálatok igazolásáról 51/1997. (XII. 18.) NM rendelet rendelkezik. A lakóhely szerint illetékes területi védőnő és a házi orvos feladatkörébe tartozó vizsgálatokat a rendelet 1. és 2. melléklete tartalmazza.

B. Szociális szolgáltatások

A szociálisan rászorulóknak részére a személyes gondoskodást az állam, valamint az önkormányzatok biztosítják.

A személyes gondoskodás magában foglalja a szociális alapszolgáltatásokat és szakosított ellátásokat.

A megyei önkormányzati intézmények konszolidációjáról, a megyei önkormányzati intézmények és a Fővárosi Önkormányzat egyes egészségügyi intézményeinek átvételéről szóló 2011. évi CLIV. törvény értelmében a területi és helyi közigazgatási rendszer megújítása, alacsony hatékonyságának orvoslása és a struktúrájának átláthatóbbá tétele, az ellátási színvonal emelése, a hatékonyabb, költségtakarékosabb intézményfenntartás érdekében a megyei fenntartásban lévő szociális intézmények 2012. január 1-jével állami fenntartásba kerültek.

Ezzel összefüggésben 2012. január 1-jétől a feladatellátásra köteles szervek köre kibővült az állammal, amely a jogutód megyei intézményfenntartó központok útján gondoskodik a szociális szakosított ellátások biztosításáról.

A Fővárosi Önkormányzat továbbra is ellátja a korábbi szociális feladatait, a változás csak a megyei fenntartású intézményeket érinti. A megyei intézményfenntartó központok az Szt.-ben megyei fenntartó gyűjtőnéven szerepelnek az egyes rendelkezésekben.¹¹

I. Szociális alapszolgáltatások

- falugondnoki és tanyagondnoki szolgáltatás
- étkeztetés,
- házi segítségnyújtás,
- családsegítés.
- jelzőrendszeres házi segítségnyújtás
- közösségi ellátások
- támogató szolgáltatás
- utcai szociális munka
- nappali ellátás.

II. Személyes gondoskodás körébe tartozó szakosított ellátások

- az ápolást, gondozást nyújtó intézmény,
- a rehabilitációs intézmény,
- a lakóotthon,
- az átmeneti elhelyezést nyújtó intézmény,
- az egyéb speciális szociális intézmény,
- támogatott lakhatás.

I. Alapszolgáltatások

Az alapszolgáltatások megszervezésével az állam és a települési önkormányzat segítséget nyújt a szociálisan rászorulóknak részére saját otthonukban és lakókörnyezetükben önálló életvitelük fenntartásában, valamint egészségi állapotukból, mentális állapotukból vagy más okból származó problémáik megoldásában.

FALUGONDNOKI ÉS TANYAGONDNOKI SZOLGÁLTATÁS

A falugondnoki, illetve tanyagondnoki szolgáltatás célja az aprófalvak és külterületi vagy egyéb belterületi, valamint a tanyasi lakott helyek intézményhiányából eredő hátrányainak enyhítése, az alapvető szükségletek kielégítését segítő szolgáltatásokhoz, közszolgáltatáshoz, valamint egyes szolgáltatásokhoz való hozzájutás biztosítása és az egyéni, közösségi szintű szükségletek teljesítésének segítése.

ÉTKEZTETÉS

Az étkeztetés keretében azoknak a szociálisan rászorultaknak a legalább napi egyszeri meleg étkezéséről kell gondoskodni, akik azt önmaguk, illetve eltartottaik részére tartósan vagy átmeneti jelleggel nem képesek biztosítani, különösen

- koruk,
- egészségi állapotuk,
- fogyatékoságuk, pszichiátriai betegségeik,
- szenvedélybetegségeik vagy
- hajléktalanságuk miatt.

A jogosultsági feltételek részletes szabályait a települési önkormányzat rendeletben határozza meg.

A HÁZI SEGÍTSÉGNYÚJTÁS

Házi segítségnyújtás keretében a szolgáltatást igénybe vevő személy saját lakókörnyezetében biztosítják az önálló életvitel fenntartása érdekében szükséges ellátást.

A házi segítségnyújtás magában foglalja:

- az alapvető gondozási, ápolási feladatok elvégzését,
- az önálló életvitel fenntartásában, az ellátott és lakókörnyezete higiéniai körülményeinek megtartásában való közreműködést,
- a veszélyhelyzetek kialakulásának megelőzésében, illetve azok elhárításában való segítségnyújtást.

A házi segítségnyújtást a megállapított napi gondozási szükségletnek megfelelő időtartamban, de legfeljebb napi 4 órában nyújtják. Ha a gondozási szükséglet a napi 4 órát meghaladja, a szolgáltatást igénylőt tájékoztatják a bentlakásos intézményi ellátás igénybevételének lehetőségéről, ebben az esetben a szolgáltatást igénylő az intézményi elhelyezés időpontjáig napi 4 órában történő házi segítségnyújtásra jogosult.

CSALÁDSEGÍTÉS

A családsegítés a szociális vagy mentálhigiénés problémák, illetve egyéb krízishelyzet miatt segítségre szoruló személyek, családok számára az ilyen helyzethez vezető okok megelőzése, a krízishelyzet megszüntetése, valamint az életvezetési képesség megőrzése céljából nyújtott szolgáltatás.

A családok segítése érdekében veszélyeztetettséget és krízishelyzetet észlelő jelzőrendszer működik. A jegyző, a járási hivatal, továbbá a szociális, egészségügyi szolgáltató, intézmény, valamint a gyermekjóléti szolgálat, a pártfogói felügyelői és a jogi segítségnyújtói szolgálat jelzi, a társadalmi szervezetek, egyházak és magánszemélyek jelezhetik a családsegítést nyújtó szolgáltatóknak, intézménynek, ha segítségre szoruló családról, személyről szereznek tudomást.

A családsegítés a következő szolgáltatásokat biztosítja:

- a szociális, életvezetési és mentálhigiénés tanácsadást,
- az anyagi nehézségekkel küzdők számára a pénzügyi, természetbeni ellátásokhoz, továbbá a szociális szolgáltatásokhoz való hozzájutás megszervezését,
- a családgondozást, így a családban jelentkező működési zavarok, illetve konfliktusok megoldásának elősegítését,
- közösségfejlesztő, valamint egyéni és csoportos terápiás programok szervezését,
- a tartós munkanélküliek, a fiatal munkanélküliek, az adósságtérhekkel és lakhatási problémákkal küzdők, a fogyatékosokkal élő, a krónikus betegek, a szenvedélybetegek, a pszichiátriai betegek, a kábítószer-problémával küzdők, illetve egyéb szociálisan rászorult személyek és családtagjaik részére tanácsadás nyújtását,
- a családokon belüli kapcsolaterősítést szolgáló közösségépítő, családterápiás, konfliktuskezelő mediációs programokat és szolgáltatásokat, valamint a nehéz élethelyzetben élő családokat segítő szolgáltatásokat.

JELZŐRENDSZERES HÁZI SEGÍTSÉGNYÚJTÁS

A jelzőrendszeres házi segítségnyújtás a saját otthonukban élő, egészségi állapotuk és szociális helyzetük miatt rászoruló, a segélyhívó készülék megfelelő használatára képes időskorú vagy fogyatékos személyek, illetve pszichiátriai betegek részére az önálló életvitel fenntartása mellett felmerülő krízishelyzetek elhárítása céljából nyújtott ellátás.

A jelzőrendszeres házi segítségnyújtás igénybevétele szempontjából szociálisan rászoruló

- az egyedül élő 65 év feletti személy,
- az egyedül élő súlyosan fogyatékos vagy pszichiátriai beteg személy, vagy
- a kétszemélyes háztartásban élő 65 év feletti, illetve súlyosan fogyatékos vagy pszichiátriai beteg személy, ha egészségi állapota indokolja a szolgáltatás folyamatos biztosítását.

KÖZÖSSÉGI ELLÁTÁSOK

Közösségi ellátások a pszichiátriai, illetve a szenvedélybetegek részére nyújtott közösségi alapellátás, valamint a szenvedélybetegek részére nyújtott alacsonyküszöbű ellátás.

A pszichiátriai, illetve a szenvedélybetegek részére a közösségi alapellátás keretében kell biztosítani

- a lakókörnyezetben történő segítségnyújtást az önálló életvitel fenntartásában,
- a meglévő képességek megtartását, illetve fejlesztését,
- a háziorvossal és a kezelőorvossal való kapcsolattartás révén a szolgáltatást igénybe vevő állapotának folyamatos figyelemmel kísérését,
- a pszichoszociális rehabilitációt, a szociális és mentális gondozást,
- az orvosi vagy egyéb terápiás kezelésen, szolgáltatásban, szűrővizsgálaton való részvétel ösztönzését és figyelemmel kísérését,
- megkereső programok szervezését az ellátásra szoruló személyek elérése érdekében.

A szenvedélybetegek részére nyújtott alacsonyküszöbű ellátás keretében kell biztosítani a fentiekén túl:

- a szenvedélybetegség okozta egészségügyi és szociális károk mérsékléséhez szükséges egyes ártalomcsökkentő szolgáltatásokat,
- a kríziskezelést az életet veszélyeztető, a testi, szociális, kapcsolati és életvezetési rendszerben kialakult kezelhetetlen helyzetek esetére.

TÁMOGATÓ SZOLGÁLTATÁS

A támogató szolgáltatás célja a fogyatékos személyek lakókörnyezetben történő ellátása, elsősorban a lakáson kívüli közszolgáltatások elérésének segítése, valamint életvitelük önállóságának megőrzése mellett a lakáson belüli speciális segítségnyújtás biztosítása révén.

A támogató szolgáltatás feladata

- az alapvető szükségletek kielégítését segítő szolgáltatásokhoz, közszolgáltatásokhoz való hozzájutás biztosítása (speciális személyi szállítás, szállító szolgálat működtetése),
- az általános egészségi állapotnak és a fogyatékoság jellegének megfelelő egészségügyi-szociális ellátásokhoz, valamint a fejlesztő tevékenységhez való hozzájutás személyi és eszközfeltételeinek biztosítása,
- információnyújtás, ügyintézés, tanácsadás, a tanácsadást követően a társadalmi beilleszkedést segítő szolgáltatásokhoz való hozzájutás biztosítása,
- a jelnyelvi tolmácsszolgálat elérhetőségének biztosítása,
- segítségnyújtás a fogyatékos személyek kapcsolatkézségének javításához, családi kapcsolatainak erősítéséhez speciális, önszorgító csoportokban való részvételükhöz,
- egyes szociális alapszolgáltatási részfeladatok biztosítása a fogyatékos személyek speciális szükségleteihez igazodóan,
- segítségnyújtás a fogyatékos emberek társadalmi integrációjának megvalósulásához, valamint a családi, a közösségi, a kulturális, a szabadidős kapcsolatokban való egyenrangú részvételhez szükséges feltételek biztosítása,
- a fogyatékos személy munkavégzését, munkavállalását segítő szolgáltatások elérhetőségének, igénybevételének elősegítése.

UTCAI SZOCIÁLIS MUNKA

Az utcai szociális munka keretében biztosítják az utcán tartózkodó hajléktalan személy helyzetének, életkörülményeinek figyelemmel kísérését, szükség esetén ellátásának kezdeményezését, illetve az ellátás biztosításához kapcsolódó intézkedés megtételét.

NAPPALI ELLÁTÁS

A nappali ellátás hajléktalan személyek és elsősorban a saját otthonukban élő,

- 18. életévüket betöltött, egészségi állapotuk vagy idős koruk miatt szociális és mentális támogatásra szoruló, önmaguk ellátására részben képes személyek,
- a 18. életévüket betöltött, fekvőbeteg-gyógyintézeti kezelést nem igénylő pszichiátriai betegek, illetve szenvedélybetegek,
- 3. életévüket betöltött, önkiszolgálásra részben képes vagy önellátásra nem képes, de felügyeletre szoruló fogyatékos, illetve autista személyek részére biztosít lehetőséget a napközbeni tartózkodásra, társas kapcsolatokra, valamint az alapvető higiéniai szükségleteik kielégítésére, továbbá igény szerint megszervezi az ellátottak – ide nem értve az idős személyeket – napközbeni étkeztetését.

Szenvedélybetegek nappali ellátását 16 és 18 év közöttiek is igénybe vehetik azzal, hogy az igénybevevő jognyilatkozatához nem szükséges a törvényes képviselő beleegyezése vagy utólagos jóváhagyása. Ugyanakkor, ha a 16 és 18 év közötti személy a törvényes képviselő beleegyezése vagy jóváhagyása nélkül tesz jognyilatkozatot, a szolgáltató a családdal való kapcsolatfelvétel eredménytelensége esetén felveszi a kapcsolatot az illetékes gyermekjóléti szolgálattal.

Rendkívül indokolt esetben nappali ellátás olyan fogyatékos személyek részére is biztosítható, akire nézve szülője vagy más hozzátartozója gyermekgondozási segélyben, gyermeknevelési támogatásban vagy ápolási díjban részesül.

II. Szakosított ellátási formák

Ha az életkoruk, egészségi állapotuk, valamint szociális helyzetük miatt rászoruló személyekről az alapszolgáltatások keretében nem lehet gondoskodni, a rászorultakat állapotuknak és helyzetüknek megfelelő szakosított ellátási formában kell gondozni.

AZ INTÉZMÉNYEK TÍPUSAI

- ápolást, gondozást nyújtó intézmények,
- fejlődésrehabilitációs intézmények,
- támogatott lakhatás,
- átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények,
- lakóotthon.

ÁPOLÁST, GONDOZÁST NYÚJTÓ INTÉZMÉNYEK

Az önmaguk ellátására nem, vagy csak folyamatos segítséggel képes személyek napi legalább háromszori étkeztetéséről, szükség szerint ruházattal, textíliával való ellátásáról, mentális gondozásáról, egészségügyi ellátásáról, valamint lakhatásáról az ápolást, gondozást nyújtó intézményben gondoskodnak, feltéve, hogy ellátásuk más módon nem oldható meg.

Az ápolást gondozást nyújtó intézmények típusai

- idősek otthona,
- fogyatékos személyek otthona,
- pszichiátriai betegek otthona,
- szenvedélybetegek otthona,
- hajléktalanok otthona.

IDŐSEK OTTHONA

Az idősek otthonában a napi 4 órás gondozási szükséglettel rendelkező, de rendszeres fekvőbeteg-gyógyintézeti kezelést nem igénylő, a rá irányadó öregségi nyugdíjkorhatárt betöltött személy látható el.

Az idősek otthonában a 18. életévét betöltött, betegsége vagy fogyatékosága miatt önmagáról gondoskodni nem képes, gondozási szükséglettel rendelkező személy is ellátható, ha ellátása más típusú, ápolást-gondozást nyújtó intézményben nem biztosítható.

FOGYATÉKOS SZEMÉLYEK OTTHONA

Az a fogyatékos személy gondozható fogyatékos személyek otthonában, akinek oktatására, képzésére, foglalkoztatására, gondozására csak intézményi keretek között van lehetőség.

A fogyatékos kiskorúak esetében az ápolással, gondozással párhuzamosan biztosítani kell a korai fejlesztést és gondozást, vagy a fejlesztő nevelést ellátó területileg illetékes pedagógiai szakszolgálati intézménnyel való együttműködést, továbbá az iskolai tanulmányok folytatásának segítését.

A nagykorú fogyatékos személy fogyatékos személyek otthonában történő elhelyezésének feltétele a benyújtott orvosi dokumentáció felhasználásával lefolytatott alapvizsgálat elvégzése.

PSZICHIÁTRIAI BETEGEK OTTHONA

A pszichiátriai betegek otthonába az a krónikus pszichiátriai beteg vehető fel, aki az ellátás igénybevételének időpontjában nem veszélyeztető állapotú, akut gyógyintézeti kezelést nem igényel, és egészségi állapota, valamint szociális helyzete miatt önmaga ellátására segítséggel sem képes.

Azon ellátást igénylő, akinek a kezelőorvos által meghatározott alapbetegsége

- időskori vagy egyéb szellemi leépülés,
- súlyos antiszociális, közösségi együttélésre képtelen személyiségzavar,
- szenvedélybetegség,

csak abban az esetben vehető fel a pszichiátriai betegek otthonába, ha az intézmény az alapbetegségével összefüggésben is szolgáltatást képes nyújtani számára.

Az intézménybe történő felvételhez a területileg illetékes pszichiátriai gondozó szakorvosának, illetve – amennyiben az ellátás igénylése időpontjában kórházi kezelésben részesül – a fekvőbeteg-gyógyintézet pszichiátriai osztálya vezetőjének – az intézménybe történő felvételt megelőző – három hónapnál nem régebbi szakvéleménye szükséges.

SZENVEDÉLYBETEGEK OTTHONA

A szomatikus és mentális állapotot stabilizáló, illetve javító kezelést igénylő, önálló életvitelre időlegesen nem képes személyek gondozását végzi, ha kötelező intézeti gyógykezelésre nem szorulnak.

HAJLÉKTALANOK OTTHONA

Olyan hajléktalan személyek gondozhatók hajléktalanok otthonában, akiknek ellátása átmeneti szálláshelyen, rehabilitációs intézményben nem biztosítható és koruk, egészségi állapotuk miatt tartós ápolást, gondozást igényelnek.

REHABILITÁCIÓS INTÉZMÉNYEK

A rehabilitációs intézmény a bentlakó önálló életvezetési képességének kialakítását, illetve helyreállítását szolgálja.

Az intézmények típusai

- a pszichiátriai betegek,
- a szenvedélybetegek,
- a fogyatékos személyek,
- a hajléktalan személyek

rehabilitációs intézménye.

TÁMOGATOTT LAKHATÁS

A támogatott lakhatás a fogyatékos személyek, a pszichiátriai, illetve szenvedélybetegek, valamint a hajléktalan személyek részére biztosított ellátás, amely az életkornak, egészségi állapotnak és önállósági képességnek megfelelően, az ellátott önálló életvitelének fenntartása, illetve elősegítése érdekében biztosítja

a) a lakhatási szolgáltatást,

b) az önálló életvitel fenntartása, segítése érdekében mentálhigiénés, szociális munka körébe tar-

- tozó és egyéb támogató technikák alkalmazásával végzett esetvitelt,
c) az ellátott életkörülményeinek figyelemmel kísérését biztosító kísérő támogatást,
d) az ellátott komplex szükségletfelmérése alapján, erre vonatkozó igény esetén
da) az étkezést,
db) az ápolás-gondozást,
dc) a fejlesztést,
dd) a társadalmi életben való részvételt segítő szolgáltatásokat.

ÁTMENETI ELHELYEZÉST NYÚJTÓ INTÉZMÉNYEK

Az átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények – a hajléktalanok éjjeli menedékhelye és átmeneti szállása kivételével – ideiglenes jelleggel, legfeljebb egy évi időtartamra teljes körű ellátást biztosítanak.

Az átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények típusai:

- időskorúak gondozóháza,
- fogyatékos személyek gondozóháza,
- pszichiátriai betegek átmeneti otthona,
- szenvedélybetegek átmeneti otthona,
- éjjeli menedékhely,
- hajléktalan személyek átmeneti szállása.

LAKÓOTTHON

A lakóotthon olyan 8-12, illetve 14 pszichiátriai beteget vagy fogyatékos személyt – ideértve az autista személyeket is –, illetőleg szenvedélybeteget befogadó intézmény, amely az ellátást igénybevevő részére életkorának, egészségi állapotának és önellátása mértékének megfelelő ellátást biztosít.

A lakóotthon típusai:

- fogyatékos személyek lakóotthona;
- pszichiátriai betegek lakóotthona;
- szenvedélybetegek lakóotthona.

III. Az intézmények igénybevétele

A SZEMÉLYES GONDOSKODÁST NYÚJTÓ ELLÁTÁSOK IGÉNYBEVÉTELÉNEK MÓDJA

A személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások igénybevétele önkéntes, az ellátást igénylő, illetve törvényes képviselője szóbeli vagy írásbeli kérelmére, indítványára történik.

A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézményi jogviszony keletkezését

- a lakóhely szerint illetékes települési önkormányzat képviselő-testületének határozata,
- a bíróság ideiglenes intézkedést tartalmazó végzése,
- a bírói ítélet,
- az átmeneti vagy tartós nevelésbe vett gyermek esetében a gyámhivatal határozata,
- a személyes gondoskodás iránti kérelemről dönteni jogosult személy intézkedése alapozza meg.

Az állami fenntartású intézmény esetén a személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátás iránti kérelemről

- a települési önkormányzat által fenntartott szociális szolgáltató, nappali és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmény esetében az intézményvezető,
- a megyei, fővárosi önkormányzat által fenntartott tartós bentlakásos intézmény esetében, ha a fenntartó önkormányzat képviselő-testülete eltérően nem rendelkezik, az intézményvezető,
- a települési önkormányzat – ide nem értve a fővárosi önkormányzat – által fenntartott tartós bentlakásos intézmény esetében, ha a fenntartó önkormányzat képviselő-testülete eltérően nem rendelkezik, az intézményvezető,
- a szociál- és nyugdíjpolitikáért felelős miniszter által vezetett minisztérium által fenntartott szociális intézmény esetén az intézményvezető
- az állam fenntartói feladatainak ellátására a Kormány rendeletében kijelölt szerv által fenntartott szociális intézmény esetén az intézményvezető

dönt.

2.6. A nemzetiségi önkormányzat célcsoportokkal kapcsolatos esélyegyenlőségi tevékenysége, partnersége a települési önkormányzattal

A helyi nemzetiségi önkormányzat kötelező és önként vállalt feladatait a nemzetiségek jogairól szóló törvény 115-116. §-ai rögzítik.

A helyi nemzetiségi önkormányzat kötelező közfeladata többek közt a képviselt közösség érdekképviseletével, esélyegyenlőségének megteremtésével kapcsolatos feladatok ellátása, különösen tekintettel a helyi önkormányzatnak a nemzetiségek jogainak érvényesítésével kapcsolatos feladataira.

A helyi nemzetiségi önkormányzat önként vállalt feladatot láthat el különösen a nemzetiségi oktatási és kulturális öngazgatással összefüggő ügyekben, a társadalmi felzárkózás, a szociális, ifjúsági, kulturális igazgatás és a közfoglalkoztatás területén, valamint településüzemeltetési és településrendezési feladatok körében.

A helyi önkormányzat a helyi nemzetiségi önkormányzat részére biztosítja az önkormányzati működés személyi és tárgyi feltételeit, továbbá gondoskodik a működéssel kapcsolatos végrehajtási feladatok ellátásáról.

A nemzetiségi jogok, különösen a kollektív nyelvhasználat, oktatás, nevelés, hagyományápolás és kultúra, a helyi sajtó, az esélyegyenlőség, társadalmi felzárkózás és a szociális ellátás kérdéskörében a nemzetiségi lakosságot e minőségében érintő helyi önkormányzati határozatot a képviselő-testület csak az e lakosságot képviselő települési nemzetiségi önkormányzat, ennek hiányában a területi nemzetiségi önkormányzat egyetértésével alkothatja meg.

3. A gyermekek helyzete, esélyegyenlősége, gyermekszegénység

Alapvető jogszabályok, jogforrások:

– *a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.)*

A Gyvt. célja, hogy megállapítsa azokat az alapvető szabályokat, amelyek szerint az állam, a helyi önkormányzatok és a gyermekek védelmét ellátó természetes és jogi személyek, továbbá jogi személyiséggel nem rendelkező más szervezetek meghatározott ellátásokkal és intézkedésekkel segítséget nyújtanak a gyermekek törvényben foglalt jogainak és érdekeinek érvényesítéséhez, a szülői köteleességek teljesítéséhez, illetve gondoskodnak a gyermekek veszélyeztetettségének megelőzéséről és megszüntetéséről, a hiányzó szülői gondoskodás pótlásáról, valamint a gyermekvédelmi gondoskodásból kikerült fiatal felnőttek társadalmi beilleszkedéséről. A törvény e célok elérése érdekében rögzíti a gyermekek alapvető jogait és a jogok érvényesítésének garanciáit, a gyermekek védelmének rendszerét, alapvető szabályait.

– *a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (továbbiakban: Nktv.), a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény (továbbiakban: Kt.)*

A köznevelési törvény célja olyan köznevelési rendszer megalkotása, amely elősegíti a gyermekek, fiatalok harmonikus lelki, testi és értelmi fejlődését készségeik, képességeik, ismereteik, jártasságaik, érzelmi és akarati tulajdonságaik, műveltségük életkori sajátosságaiknak megfelelő, tudatos fejlesztése révén, és ezáltal erkölcsös, önálló életvitelre és céljaik elérésére képes embereket, felelős állampolgárokat nevel. Kiemelt célja a nevelés-oktatás eszközeivel a társadalmi leszakadás megakadályozása és a tehetőség gondozás.

Az Nktv. elfogadásával a közoktatási törvény rendelkezései több lépcsőben hatályon kívül helyeződnek, a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzet megállapítására vonatkozó előírások 2013. szeptember 1-étől megváltoztak és a Gyvt. 67/A. §-ába kerültek át.

A Gyermek Jogairól szóló ENSZ Egyezmény¹²

1989. november 20-án fogadta el az ENSZ Közgyűlése a Gyermek Jogairól szóló Egyezményt. Ebben a dokumentumban foglalták össze azoknak a jogoknak a minimumát, amelyeket minden államnak biztosítania kell az ott élő gyermekek számára. Az Egyezmény értelmében minden 18 éven aluli személy gyermeknek számít, és minden gyermeket teljes mértékben megillet valamennyi emberi jog. Az egyezmény 54 cikke alapján a gyermek jogok három fő csoportba sorolhatók:

- **védelem:** a gyermekek biztonságának védelme, többek között a bántalmazás, az elhanyagolás és a kizsákmányolás elleni védelem.
- **ellátás:** a gyermekek sajátos szükségleteinek kielégítése, pl. az oktatás és egészségügyi ellátás biztosítása.
- **részvétel:** a dokumentum utal arra, hogy a gyermek képességeinek fejlődésével egyre inkább képes dönteni és részt venni a társadalom életében.

A Gyermekek jogi Egyezményben kinyilvánított gyermeki jogok négy általános alapelveket tükröznek:

- 1. A diszkrimináció tilalma (2. cikk):** A gyermekeket kivétel nélkül minden jog megilleti. Az államnak kötelessége a gyermekeket megvédeni a diszkrimináció minden formájától.
- 2. A gyermek legfőbb érdeke (3. cikk):** Minden, a gyermekkel kapcsolatos intézkedés alapja a gyermek legfőbb érdeke. A gyermek érdeke minden esetben elsőbbséget élvez az érintett felnőttek (pl. szülők, tanárok, gyámok) érdekével szemben.
- 3. Az élethez, a túléléshez és a fejlődéshez való jog (6. cikk):** A gyermeknek veleszületett joga van az élethez, és az államnak kötelessége biztosítani a gyermek életének védelmét és fejlődését.
- 4. A gyermek véleményének tiszteletben tartása (12. cikk):** A gyermeknek joga van a véleménynyilvánításhoz, és ahhoz, hogy az őt érintő kérdésekben a véleményét figyelembe vegyék.

3. 1. A gyermekek helyzetének javítását célzó ellátások szabályozása

Gyermekek számára biztosított támogatások, ellátások:

RENDSZERES GYERMEKVÉDELMI KEDVEZMÉNY

A jogosult gyermek számára a települési önkormányzat jegyzője a Gyvt-ben meghatározott feltételek szerint rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságot állapít meg. (Gyvt. 18. § (1) a))

A jogosultság megállapítása során sor kerül a jövedelmi és vagyoni helyzet vizsgálatára. A gyámhatóság megállapítja a gyermek rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságát, amennyiben a gyermeket gondozó családban az egy főre jutó havi jövedelem összege nem haladja meg

1. az öregségi nyugdíj legkisebb összegének 130%-át, feltéve, hogy a vagyoni helyzet vizsgálata során az egy főre jutó vagyon értéke nem haladja meg külön-külön vagy együttesen a Gyvt. 19. §-ában meghatározott értéket, illetve
2. az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének a 140%-át, ha
  - a gyermeket egyedülálló szülő, illetve más törvényes képviselő gondozza, vagy ha
  - a gyermek tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos, vagy ha
  - a nagykorúvá vált gyermek; – nappali oktatás munkarendje szerint tanulmányokat folytat és 23. életévét még nem töltötte be, vagy – felsőfokú oktatási intézmény nappali tagozatán tanul és a 25. életévét még nem töltötte be. (Gyvt. 19. § (2))

A rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény megállapítása esetén a gyermek jogosult a gyermekétkeztetés normatív kedvezményének a 20/A. §-ban meghatározott természetbeni támogatásnak és a külön jogszabályban meghatározott egyéb kedvezményeknek (ld. pl. tankönyvtámogatás) igénybevételére.

A gyámhatóság annak a gyermeknek, fiatal felnőttnek, akinek rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultsága

- a tárgyév augusztus 1-jén fennáll, a tárgyév augusztus hónapjára tekintettel,
- a tárgyév november 1-jén fennáll, a tárgyév november hónapjára tekintettel természetbeni támogatást nyújt kész étel, ruházat, valamint tanszer vásárlására felhasználható Erzsébet-utalvány formájában.

RENDKÍVÜLI GYERMEKVÉDELMI TÁMOGATÁS

A települési önkormányzat képviselő-testülete a gyermeket a rendeletében meghatározott mértékű rendkívüli gyermekvédelmi támogatásban részesíti, ha a gyermeket gondozó család időszakosan létfenntartási gondokkal küzd, vagy létfenntartást veszélyeztető rendkívüli élethelyzetbe került.

Elsősorban azokat a gyermekeket, illetve családokat kell alkalmanként rendkívüli támogatásban részesíteni, akiknek az ellátásáról más módon nem lehet gondoskodni, illetve az alkalmanként jelentkező

többletkiadások – különösen a válsághelyzetben lévő várandós anya gyermekének megtartása, a gyermek fogadásának előkészítéséhez kapcsolódó kiadások, a nevelésbe vett gyermek családjával való kapcsolattartásának, illetve a gyermek családba való visszakerülésének elősegítése, betegség vagy iskoláztatás – miatt anyagi segítségre szorulnak.

A rendkívüli támogatás iránti kérelmet a szülő vagy más törvényes képviselő a lakcíme szerint illetékes települési önkormányzat polgármesteri hivatalánál vagy az önkormányzat rendeletében meghatározott szervnél terjeszti elő. (Gyvt. 21. §)

ÓVODÁZTATÁSI TÁMOGATÁS

A települési önkormányzat jegyzője az óvodáztatási támogatásra való jogosultságát – kérelmére – annak a szülőnek vagy családbafogadó gyámnak állapítja meg, akinek gyermeke

– tekintetében a halmozottan hátrányos helyzet fennállását a jegyző a 67/A. § (3) bekezdésében foglaltak szerint megállapította, és

– legkésőbb annak az óvodai nevelési évnél kezdődött, amelyben az ötödik életévét betölti, megkezdte az óvodai nevelésben való tényleges részvételt és a kérelem benyújtását közvetlenül megelőző időszakban legalább két hónapon keresztül a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló kormányrendeletben foglaltak szerint rendszeresen jár óvodába. [Gyv. 20/C. § (2)]

GYERMEKTARTÁSDÍJ MEGELŐLEGEZÉSE

A gyermektartásdíj megelőlegezésének akkor van helye, ha

a) a bíróság a tartásdíjat jogerős határozatában már megállapította vagy van olyan külföldi bíróság, vagy más hatóság által hozott jogerős határozat, amelyet a Magyarországon élő gyermek javára nemzetközi szerződés vagy viszonyosság alapján kell végrehajtani, és

b) a gyermektartásdíj összegének behajtása átmenetileg lehetetlen, továbbá

c) a gyermeket gondozó szülő vagy más törvényes képviselő nem képes a gyermek részére a szükséges tartást nyújtani, feltéve, hogy a gyermeket gondozó családban az egy főre jutó havi átlagjövedelem nem éri el az öregségi nyugdíj legkisebb összegének kétszeresét.

A gyermektartásdíj megelőlegezése iránti eljárás a gyermektartásdíjra jogosult gyermek szülőjének vagy más törvényes képviselőjének kérelmére indul.

A gyermektartásdíj megelőlegezése iránti eljárás a nagykorúvá vált – középfokú nappali oktatás munkarendje szerinti tanulmányokat folytató – gyermek kérelmére is indulhat, legfeljebb huszadik évének betöltéséig. (A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10) Korm. rend., 69. § (2))

OTTHONTEREMTÉSI TÁMOGATÁS

Az otthonteremtési támogatás célja, hogy az átmeneti vagy tartós nevelésből kikerült fiatal felnőtt lakáshoz jutását, tartós lakhatása megoldását elősegítse (Gyvt. 25. § (1)).

Otthonteremtési támogatásra jogosult az a fiatal felnőtt, akinek

1. legalább hároméves időtartamú folyamatos – gondozási helyén töltött – nevelésbe vétele a nagykorúvá válásával szűnt meg, és

2. készpénzének, biztosításra vagy más célból lekötött betétjének, vagy ingatlan vagyonának értéke a nagykorúvá válásakor nem haladja meg az öregségi nyugdíj legkisebb összegének hatvan-szorosát (Gyvt. 25. § (2))

3.2. Szegregált, telepszerű lakókörnyezetben élő gyermekek helyzete, esélyegyenlősége

A lakhatással összefüggő szabályozásról ld. a 2.4. pontot.

A Gyvt. gyermeki jogokat szabályozó 6. §-a szerint minden gyermeknek joga van a testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, jólétét biztosító saját családi környezetében történő nevelkedéséhez, személyiségének kibontakoztatásához, a társadalomba való beilleszkedéséhez, önálló életvitelének megteremtéséhez. Joga van arra, hogy a fejlődésére ártalmas környezeti és társadalmi hatások, az egészségére káros szerek elleni védelemben részesüljön. A Gyvt. 17 § (3) bekezdése alapján a veszélyeztetettség

megelőzése és megszüntetése érdekében történő együttműködési és kölcsönös tájékoztatási kötelezettség is kiemelten fontos.

A gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot látnak el – a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése érdekében – a törvényben meghatározott alaptevékenység keretében

- a) az egészségügyi szolgáltatást nyújtók, így különösen a védőnői szolgálat, a házi orvos, a házi gyermekorvos,
- b) a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók, így különösen a családsegítő szolgálat, a családsegítő központ,
- c) a köznevelési intézmények, stb.

Lényeges utalni e ponton belül a gyermekjóléti alapellátás keretében végzett feladatokra, különösen a gyermekjóléti szolgáltatásokra (ld. Gyvt. VI. fejezet). A gyermekjóléti szolgáltatás olyan, a gyermek érdekeit védő speciális személyes szociális szolgáltatás, amely a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával szolgálja a gyermek testi és lelki egészségének, családban történő nevelkedésének elősegítését, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzését, a kialakult veszélyeztetettség megszüntetését, illetve a családjából kiemelt gyermek visszahelyezését. Bővebben erről ld. a 3. 3. pontot.

3.3. A hátrányos, illetve halmozottan hátrányos helyzetű, valamint fogyatékossgal élő gyermekek szolgáltatásokhoz való hozzáférése

Az Möt. rendelkezése értelmében az egészségügyi alapellátás, a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatások és ellátások a helyi önkormányzat feladata.

A védőnői és gyermekorvosi ellátáshoz történő hozzáférés jogszabályi garanciáit az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény adja, amely előírja, hogy a települési önkormányzat az egészségügyi alapellátás körében gondoskodik:

- a) a háziorvosi, házi gyermekorvosi ellátásról,
- b) a fogorvosi alapellátásról,
- c) az alapellátáshoz kapcsolódó ügyeleti ellátásról,
- d) a védőnői ellátásról,
- e) az iskola-egészségügyi ellátásról.

A települési önkormányzat képviselő-testülete – kormányrendelet szerint – megállapítja és kialakítja az egészségügyi alapellátások körzeteit. Több településre is kiterjedő ellátás esetén a körzet székhelyét az érintett települési önkormányzatok egyetértésben állapítják meg.

A gyermekjóléti szolgáltatás

A hatályos jogi szabályozás alapján a gyermekjóléti szolgáltatás olyan, a gyermek érdekeit védő speciális személyes szolgáltatás, amely a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával szolgálja a gyermek testi, lelki egészségének, családban történő nevelkedésének elősegítését, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzését, a kialakult veszélyeztetettség megszüntetését, illetve a családjából kiemelt gyermek visszahelyezését. A szolgáltatás elvi alapjai, működésére vonatkozó szabályozók jogszabályi kereteit a Gyvt., valamint a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet adják.

A gyermekjóléti szolgáltatást az adott fenntartó (önkormányzat, kistérségi társulás, egyház, civil szervezet, stb.) gyermekjóléti szolgálat által biztosítja. A gyermekjóléti szolgálat tevékenységének jelentős része eléri az adott település valamennyi gyermekét, szolgáltató és megelőző funkcióval bír. Tevékenységét összehangolva a gyermekeket ellátó egészségügyi és nevelési-oktatási intézményekkel szervezési, szolgáltatási és gondozási feladatokat végez. A gyermekjóléti szolgálat az általa ellátott településrészen, településen figyelemmel kíséri valamennyi, 0-18 éves gyermek szociális helyzetét, veszélyeztetettségét.

Feladatai többek között:

- a) a gyermeki jogokról és a gyermek fejlődését biztosító támogatásokról való tájékoztatás, a támogatásokhoz való hozzájutás segítése,

- b) a családtervezési, a pszichológiai, a nevelési, az egészségügyi, a mentálhigiénés és a káros szenvedélyek megelőzését célzó tanácsadás vagy az ezekhez való hozzájutás megszervezése,
- c) a válsághelyzetben lévő várandós anya támogatása, segítése, számára a családok átmeneti otthonában igénybe vehető ellátáshoz való hozzájutás szervezése,
- d) a szabadidős programok szervezése,
- e) a hivatalos ügyek intézésének segítése.

A gyermekjóléti szolgáltatás feladata a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése érdekében

- a) a veszélyeztetettséget észlelő és jelző rendszer működtetése, a nem állami szervek, valamint magánszemélyek részvételének elősegítése a megelőző rendszerben,
- b) a veszélyeztetettséget előidéző okok feltárása és ezek megoldására javaslat készítése,
- c) a Gyvt-ben meghatározott személyekkel és intézményekkel való együttműködés megszervezése, tevékenységük összehangolása,
- d) tájékoztatás az egészségügyi intézményeknél működő inkubátorokból, illetve abba a gyermek örökbefogadáshoz való hozzájárulás szándékával történő elhelyezésének lehetőségéről.

A veszélyeztetettség olyan – a gyermek vagy más személy által tanúsított – magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza (Gyvt. 5. § n) pont)

A védelemben vétel a gyermekvédelmi gondoskodás keretébe tartozó hatósági intézkedés. A kialakult veszélyeztetettség megszüntetése érdekében a gyermek védelemben vétele a gyermekjóléti szolgáltatás feladata. Ha a szülő vagy más törvényes képviselő a gyermek veszélyeztetettségét az alapellátások önkéntes igénybevételével megszüntetni nem tudja, vagy nem akarja, de alaposan feltételezhető, hogy segítséggel a gyermek fejlődése a családi környezetben mégis biztosítható, a települési önkormányzat jegyzője a gyermeket védelemben veszi (Gyvt. 68. § (1) bekezdés).

NAPKÖZBENI ELLÁTÁSOK

A gyermekek napközbeni ellátásaként a családban élő gyermekek életkorának megfelelő nappali felügyeletét, gondozását, nevelését, foglalkoztatását és étkeztetését kell megszervezni azon gyermekek számára, akiknek szülei, nevelői, gondozói munkavégzésük, munkaerő-piaci részvételt elősegítő programban, képzésben való részvételük, betegségük vagy egyéb ok miatt napközbeni ellátásukról nem tudnak gondoskodni. A napközbeni ellátás keretében biztosított szolgáltatások időtartama lehetőleg a szülő munkarendjéhez igazodik.

A gyermekjóléti alapellátás keretében biztosított gyermekek napközbeni ellátásának formái

- a) a bölcsőde, a hetes bölcsőde,
- b) a családi napközi,
- c) a családi gyermekfelügyelet,
- d) a házi gyermekfelügyelet,
- e) az alternatív napközbeni ellátás.

A gyermekek átmeneti gondozása keretében – kivéve, ha a gyermek átmeneti gondozását családok átmeneti otthona biztosítja – a gyermek testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését elősegítő, az életkorának, egészségi állapotának és egyéb szükségleteinek megfelelő étkeztetéséről, ruházattal való ellátásáról, mentálhigiénés és egészségügyi ellátásáról, gondozásáról, neveléséről, lakhatásáról, vagyis teljes körű ellátásáról kell gondoskodni.

Az átmeneti gondozás helyettes szülő által, a gyermekek átmeneti otthonában, illetve a családok átmeneti otthonában történő elhelyezéssel biztosítható.

A szakellátás keretében kell biztosítani az ideiglenes hatállyal elhelyezett, az átmeneti és a tartós nevelésbe vett gyermek otthont nyújtó ellátását, a fiatal felnőtt további utógondozói ellátását, valamint a szakellátást más okból igénylő gyermek teljes körű ellátását.

A szakellátás keretébe tartozik az otthont nyújtó ellátás, az utógondozói ellátás, a nevelőszülői hálózat, a gyermekotthon és a területi gyermekvédelmi szakszolgáltatás.

FOGYATÉKOS GYERMEKEK ELLÁTÁSHOZ TÖRTÉNŐ HOZZÁFÉRÉSE

Az Nktv. értelmében a sajátos nevelési igényű gyermek óvodai nevelése, tanuló iskolai nevelés-oktatása, továbbá kollégiumi nevelése az e célra létrehozott gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézményben, konduktív pedagógiai intézményben, óvodai csoportban, iskolai osztályban, vagy a többi gyermekkel, tanulóval részben vagy egészben együtt, azonos óvodai csoportban, iskolai osztályban (a továbbiakban: a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók – külön vagy közös vagy részben közös – nevelésében és oktatásában részt vevő óvoda és iskola, kollégium együtt: gyógypedagógiai nevelésben, oktatásban részt vevő nevelési-oktatási intézmény) történhet. A szülő választja ki a sajátos nevelési igényű tanuló számára megfelelő ellátást nyújtó nevelési-oktatási intézményt az illetékes szakértői bizottság szakértői véleménye alapján, a szülő és a gyermek igényeinek és lehetőségeinek figyelembevételével (Nktv. 47. §).

Az Nktv. szerinti szakértői bizottság szakvéleménye alapján ha a sajátos nevelési igényű gyermek súlyos és halmozottan fogyatékos, attól az évtől kezdve, amelyben az ötödik életévét betölti, fejlesztő nevelésben, attól az évtől kezdődően, hogy tankötelessé válik, fejlesztő nevelés-oktatásban vesz részt. A fejlesztő nevelés-oktatást a gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai nevelési, nevelési-oktatási intézmény látja el egyéni vagy csoportos formában

- a) saját intézményében külön erre a célra létrehozott csoportban,
- b) otthoni ellátás keretében,
- c) abban az intézményben, amely a gyermek ápolását, gondozását ellátja.

(3) A súlyos és halmozottan fogyatékos gyermek annak a tanítási évnél az első napjától, amelyben a hatodik életévét betölti, fejlesztő nevelés-oktatás keretében teljesíti a tankötelezettségét.

A fejlesztő nevelés, nevelés-oktatás Nktv. 15. § (2) bekezdés szerinti ellátása 2014. szeptember 1-jétől kötelező. Eddig az időpontig az érintett tanulók részére a fejlesztő iskolai oktatás a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény szabályai szerint is megszervezhető. A korai fejlesztés pedagógiai szakszolgálati feladat.

A Szt. rendelkezése szerint a nappali ellátás keretében gondoskodni kell többek közt a harmadik életévüket betöltött, önkiszolgálásra részben képes vagy önellátásra nem képes, de felügyeletre szoruló fogyatékos, illetve autista személyek napközbeni tartózkodásáról, étkeztetéséről.

Az önmaguk ellátására nem, vagy csak folyamatos segítséggel képes személyek napi legalább háromszori étkeztetéséről, mentális gondozásáról, egészségügyi ellátásáról, valamint lakhatásáról az ápolást, gondozást nyújtó intézményben – ide tartozik a fogyatékos személyek otthona – gondoskodnak, feltevé, hogy ellátásuk más módon nem oldható meg.

A fogyatékos gyermekek, tanulók nevelési, oktatási ellátáshoz történő hozzáféréséről ld. a 3.4. pontot.

GYERMEKÉTKEZTETÉS

A gyermekétkeztetés szabályai (Gyvt. 151. §) értelmében ha a szülő (törvényes képviselő) eltérően nem rendelkezik, a fenntartó az óvodában és az iskolában a gyermekek és a tanulók számára az óvodai nevelési napokon, illetve az iskolai tanítási napokon biztosítja a déli meleg főétkezést és két további étkezést. Iskolai étkeztetésben részesülhet az a tanuló is, aki a napközit nem veszi igénybe. Az étkezések közül az ebéd külön is igényelhető.

A gyermekétkeztetés személyi térítési díját az intézményvezető a napi összeg általános forgalmi adóval növelt összegének és az igénybe vett étkezések számának, valamint a normatív kedvezményeknek a figyelembevételével állapítja meg.

A bölcsőde esetében – amennyiben a fenntartó úgy dönt, hogy a gondozásra szed térítési díjat – az intézményi térítési díjat külön kell megállapítani a gondozásra (vagyis a gyermek gondozására, nevelésére, nappali felügyeletére és a vele történő foglalkozásra vonatkoztatva), és külön a gyermekek étkeztetésére vonatkozóan.

Ezeket a szabályokat kell alkalmazni a nyári szociális gyermekétkeztetés esetében is.

Gyermekétkeztetés esetén

- a) a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő
  - aa) bölcsődés,
  - ab) óvodás,
  - ac) 1-8. évfolyamon nappali rendszerű iskolai oktatásban részt vevő,

ad) fogyatékos gyermekek számára nappali ellátást nyújtó, az Szt. hatálya alá tartozó intézményben elhelyezett, *aa)-ac)* alpont szerinti életkorú gyermek után az intézményi térítési díj 100%-át,

b) az *a)* pont alá nem tartozó, rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő gyermek és tanuló után az intézményi térítési díj 50%-át,

c) három- vagy többgyermekes családoknál gyermekenként az intézményi térítési díj 50%-át,

d) az *ad)* alpont alá nem tartozó, tartósan beteg vagy fogyatékos gyermek, tanuló után az intézményi térítési díj 50%-át

kedvezményként kell biztosítani.

3.4. A kiemelt figyelmet igénylő gyermekek, tanulók, valamint fogyatékossgal élő gyerekek közoktatási lehetőségei és esélyegyenlősége

A köznevelésről szóló törvény 4. §-a a kiemelt figyelmet igénylő gyermekek, tanulók alatt azt a kört érti, amelybe tartozók sajátos tulajdonságuk, helyzetük, állapotuk miatt az átlagostól eltérő foglalkoztatást, figyelmet, speciális szakértelmet, eszközöket, felszereléseket igényelnek. A kiemelt figyelmet érdemlő gyermekek, tanulók körét tovább bontja különböző csoportokra: különleges bánásmódot igénylő gyermekekre, tanulókra, valamint hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű gyermekekre, tanulókra.

A köznevelési törvény 2013. szeptember 1-éig hatályban tartotta a közoktatásról szóló törvény 121. §-a (1) bekezdésének 14. pontjában rögzített definíciót a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzet vonatkozásában, ezt követően a definíció a Gyvt. 67/A. §-ába került át.

A 2013. szeptember 1-étől hátrányos helyzetű az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, aki esetében az alábbi körülmények közül egy fennáll:

a) a szülő vagy a családbafogadó gyám alacsony iskolai végzettsége, ha a gyermeket együtt nevelő mindkét szülőről, a gyermeket egyedül nevelő szülőről vagy a családbafogadó gyámról – önkéntes nyilatkozata alapján – megállapítható, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésekor legfeljebb alapfokú iskolai végzettséggel rendelkezik,

b) a szülő vagy a családbafogadó gyám alacsony foglalkoztatottsága, ha a gyermeket nevelő szülők bármelyikéről vagy a családbafogadó gyámról megállapítható, hogy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésekor a szociális törvény (1993. évi III. tv.) 33. § –a szerinti aktív korúak ellátására jogosult vagy a rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény igénylésének időpontját megelőző 16 hónapon belül legalább 12 hónapig álláskeresőként nyilvántartott személy,

c) a gyermek elégtelen lakókörnyezete, illetve lakáskörülményei, ha megállapítható, hogy a gyermek a településre vonatkozó integrált városfejlesztési stratégiában szegregátumnak nyilvánított lakókörnyezetben vagy félkomfortos, komfort nélküli vagy szükséglakásban, illetve olyan lakáskörülmények között él, ahol korlátozottan biztosítottak az egészséges fejlődéséhez szükséges feltételek.

2. Halmozottan hátrányos helyzetű

a) az a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult gyermek és nagykorúvá vált gyermek, aki esetében az 1. pont a)–c) pontjaiban meghatározott körülmények közül legalább kettő fennáll,

b) a nevelésbe vett gyermek,

c) az utógondozói ellátásban részesülő és tanulói vagy hallgatói jogviszonyban álló fiatal felnőtt.

A jegyző összesíti a települési önkormányzat illetékességi területén a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek és tanulók számát és az ily módon előállított statisztikai adatokat minden év október 31-ig megküldi az illetékes kormányhivatal részére.

Az adatszolgáltatók körébe tartozik a köznevelési intézmény fenntartója vagy a közigazgatási szerv képviselője és a jegyző. (Nktvr. 27-29. §)¹³

A halmozottan hátrányos helyzetben lévő gyermekek, tanulók elkülönítése társaiktól sérti az egyenlő bánásmód követelményét, ezért szükséges figyelemmel kísérni a működési körzetek kialakítását, az iskolai felvételi eljárást, az egyes csoportok, osztályok összetételét. Ha a településen több általános iskola, tagintézmény működik, akkor az általános iskolai körzeteket úgy kell meghatározni, hogy kialakíthatóvá váljon a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek egyenletes aránya a nevelési-oktatási intéz-

ményekben. Ha az általános iskola a felvételi kötelezettsége után további felvételi, átvételi kérelmeket is teljesíteni tud, a további felvételi kérelmek teljesítésénél előnyben kell részesíteni a halmozottan hátrányos helyzetű tanulókat.

Ha a településen, kerületben több általános iskola működik, a halmozottan hátrányos helyzetű tanulóknak az egyes felvételi körzetekben kiszámított aránya legfeljebb 15 százalékponttal lehet magasabb, mint az általános iskolába járó halmozottan hátrányos helyzetű gyermekeknek a település, kerület egészére kiszámított aránya. A halmozottan hátrányos helyzetű gyermekeknek a településen belüli arányát oly módon kell meghatározni, hogy az adott településen lakóhellyel, ennek hiányában tartózkodási hellyel rendelkező összes általános iskolába járó halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek létszámát elosztják a településen lakóhellyel, ennek hiányában tartózkodási hellyel rendelkező összes általános iskolába járó gyermek létszámával.

A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók felvételi körzeten belüli arányának meghatározásához az egyes felvételi körzetekben lakóhellyel, ennek hiányában tartózkodási hellyel rendelkező összes halmozottan hátrányos helyzetű tanulónak a létszámát el kell osztani a felvételi körzetben lakóhellyel, ennek hiányában tartózkodási hellyel rendelkező összes tanuló létszámával.

Nem jelölhető ki kötelező felvételt biztosító iskolának az az általános iskola, amely körzetének kialakításánál a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek körzeti aránya túllépésére vonatkozó rendelkezés nem tartható meg, feltéve hogy a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók körzeti aránya elérné az 50%-ot és egyébként a település többi iskolája elégséges férőhellyel rendelkezik a település összes tanköteles tanulójának felvételéhez. Az elégséges férőhelyek meglétét az iskola alapító okiratában meghatározott maximális tanulói létszám alapján kell megállapítani (a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rend. 24-25. §)¹⁴

A szociális hátrányok enyhítése, a tanulási kudarcnak kitett tanulók fejlesztése érdekében az általános iskola és a középfokú iskola képesség-kibontakoztató vagy integrációs felkészítést szervez, amelynek keretei között a tanuló egyéni képességének, tehetségének kibontakoztatása, fejlődésének elősegítése, a tanuló tanulási, továbbtanulási esélyének kiegyenlítése folyik. A képesség-kibontakoztató és az integrációs felkészítés megszervezése nem járhat együtt a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók elkülönítésével. A képesség-kibontakoztató felkészítésben a hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű vagy sajátos nevelési igényű tanuló vesz részt.

Az óvoda a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek számára fejlesztő programot szervez, melynek keretében a gyermek fejlesztésével kapcsolatos pedagógiai feladatokat, a szociális hátrányok enyhítését segítő pedagógiai tevékenységet folytat.

A képesség-kibontakoztató és integrációs felkészítés, valamint az óvodai fejlesztő program megvalósítása az oktatásért felelős miniszter által kiadott személyiségfejlesztő, tehetséggondozó, felzárkóztató program alapján zajlik. (20/2012. (VIII. 31.) EMMI rend. 171. § – 173. §)

A hátrányos, halmozottan hátrányos helyzetű, valamint rászoruló tanulók középfokú iskolai előrehaladását támogatja az Arany János Tehetséggondozó Program, az Arany János Kollégiumi Program és az Arany János Kollégiumi-Szakiskolai Program. A programok a kiválasztott kollégium és középiskola együttműködésén alapulnak, céljuk megteremteni a feltételeket ahhoz, hogy a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű, továbbá a különböző társadalmi hátránnyal küzdő tanulók megkezdhessék és sikeresen befejezhessék a középfokú tanulmányaikat, középiskolai vagy szakiskolai végzettséget szerezhessenek, továbbá javuljanak esélyeik a felsőfokú tanulmányok megkezdésében és a munkaerőpiaci beilleszkedésben. (20/2012. (VIII. 31.) EMMI rend. 174. § – 176. §-ai)

A halmozottan hátrányos helyzetű tanulók esetében az egyenlő bánásmód érvényesítése során fokozott figyelmet igényel a magántanulóvá nyilvánítás eljárása. A jogalkotó szándéka az volt, hogy a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók magántanulóvá nyilvánítását szigorítsa és az ezzel gyakran együtt járó lemorzsolódás megelőzhető legyen. Ha az iskola igazgatójának megítélése szerint a tanulónak hátrányos, hogy tankötelezettségének magántanulóként tegyen eleget, vagy az így elkezdett tanulmányok eredményes folytatására nem lehet számítani, köteles erről értesíteni a gyermek lakóhelye, tartózkodási helye szerint illetékes kormányhivatalt, amely a gyámhatóság és a gyermekjóléti szolgálat véleményének kikérése után dönt arról, hogy a tanuló milyen módon teljesítse tankötelezettségét. Halmozottan hátrányos helyzetű tanuló esetén az iskola igazgatójának döntéséhez be kell szereznie a gyermekjóléti szolgálat véleményét (Nkntv. 45. §).

A sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók vonatkozásában az alábbi jogszabályi rendelkezések irányadóak:

Sajátos nevelési igényű az a gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi, értelmi, beszéd fogyatékos, több fogyatékoság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, az autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd (Nkntv. 4. § 25. pont).

A sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók nevelésének, oktatásának követelményeiről a köznevelési törvény 47. §-a rendelkezik.

A sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók neveléséről, iskolai felkészítéséről a szakértői bizottság szakértői véleménye szerint kell gondoskodnia az óvodának, iskolának. A sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók ellátásában nem csak azok a nevelési-oktatási intézmények vehetnek részt, amelyeket kifejezetten az e körbe tartozó gyermekek, tanulók valamelyik csoportjának felkészítésére hoztak létre. A sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók nevelése, iskolai felkészítése megvalósulhat az e körbe nem tartozó gyermekekkel, tanulókkal együtt is.

A gyermek, tanuló integrált vagy speciális intézményi keretek között történő nevelését, oktatását a szakértői bizottság által kiadott véleményben foglalt állásfoglalás alapján lehet és kell biztosítani. Az ezzel ellentétes gyakorlat jogsértő mind a Nkntv., mind pedig az egyenlő bánásmód követelményét tekintve.

Az óvoda és iskola kiválasztásánál a szakértői véleményben meghatározott felkészítési, fejlesztési irány a mérvadó. Ezért a köznevelési intézmény tevékenységében meghatározó, ha részt vesz a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók ellátásában. Ebben az esetben a nevelő-oktató munka során alkalmazott dokumentumoknak figyelembe kell venniük a Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról szóló 32/2012. (X. 8.) EMMI rendelet előírásait.

A különleges bánásmódot igénylő gyermekek, tanulók körébe tartozik a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság véleménye alapján az életkorához viszonyítottan jelentősen alulteljesít, társas kapcsolati problémákkal, tanulási, magatartásszabályozási hiányosságokkal küzd, közösségbe való beilleszkedése, továbbá személyiségfejlődése nehezített vagy sajátos tendenciákat mutat, de nem minősül sajátos nevelési igényűnek (Nkntv. 4. § 3. pont). A tanulók nevelésének, oktatásának az e körbe nem tartozó gyermekekkel, tanulókkal együtt kell történnjen.

A köznevelés feladatainak – az óvodai ellátás kivételével – és a szakértői bizottsági tevékenység megszervezése egységesen és teljes körűen állami feladattá vált 2013. január 1-étől.¹⁵

A sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók ellátásáról ld. még a 3.3. pontot.

Köznevelés-fejlesztési terv¹⁶ – A helyi önkormányzati feladat-ellátási rendszerben minden községi, városi, fővárosi kerületi önkormányzatnak feladata, kötelezettsége volt, hogy gondoskodjék arról, hogy az óvodai nevelés és az általános iskolai nevelés és oktatás a rendelkezésükre álljon anélkül, hogy annak igénybevétele a szülők, illetve gyermekek részére aránytalan teherrel járna. A köznevelési törvény alapján az állam gondoskodási kötelezettsége – az óvodai nevelés kivételével – fogalmazódik meg. A feladat-ellátási, intézményhálózat-működtetési és köznevelés-fejlesztési tervet az oktatásért felelős miniszter készíti el az Oktatási Hivatal előterjesztése alapján a kormányhivatalok közreműködésével és a helyi önkormányzatok véleményének kikérésével és közreműködésével, megyei szintű bontásban. Az Oktatási Hivatal feladata az is, hogy a köznevelés-fejlesztési terv elkészítésekor a nemzetiséget érintő kérdésekben beszerezze az érintett települési, területi és országos nemzetiségi önkormányzatok egyetértését (Nkntv. 75. §)

4. A nők helyzete, esélyegyenlősége

Alapvető jogforrások:

Az Alaptörvény XV. cikke rögzíti, hogy a nők és férfiak egyenjogúak, vagyis azonos jogok kell, hogy megillessék őket minden polgári, politikai, gazdasági, szociális, kulturális jog tekintetében.

Az Ebktv. 8. és 9. §-ai értelmében közvetlen, illetve közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősül az olyan rendelkezés, amelynek eredményeként egy személy vagy csoport valós vagy vélt neme,

családi állapota, anyasága miatt részesül kedvezőtlenebb bánásmódban, vagy az a rendelkezés, amely ezen személyeket, csoportokat lényegesen nagyobb arányban hozza hátrányos helyzetbe mint a velük összehasonlítható személyeket, csoportokat.

A Tanács 76/207/EGK irányelve a nőkkel és a férfiakkal való egyenlő bánásmód elvének a munkavállalás, a szakképzés és az előmenetel lehetőségei, valamint a munkafeltételek terén történő végrehajtásáról és az azt módosító 2002/73/EK irányelv.

A Tanács 79/7/EGK irányelve a férfiakkal és a nőkkel való egyenlő bánásmód elvének a szociális biztonság területén történő fokozatos megvalósításáról.

A Tanács 86/378/EGK irányelve a férfiakkal és a nőkkel való egyenlő bánásmód elvének a foglalkoztatási szociális biztonsági rendszerekben történő megvalósításáról.

„A nők és férfiak egyenlőségéről szóló útiterv 2006-2010” című, az Európai Bizottság által kiadott dokumentumra építve a Kormány 1004/2010. (I. 21.) határozatával elfogadta a Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégiát, amely a 2010-2021. időszak irányait és céljait rögzíti.

A Stratégia 6 prioritást határoz meg olyan területeken, ahol a nők és férfiak társadalmi egyenlőségének eléréséhez határozott kormányzati lépések megtétele szükséges:

1. A nők és férfiak egyenlő mértékű gazdasági függetlenségének megteremtése, a fizetési és foglalkoztatási aránytalanságok felszámolása, a nők és a szegénység, a nők és az egészség szempontjainak figyelembevétele
2. A szakmai, a magán- és a családi élet fokozottabb összehangolásának támogatása
3. A férfi-női részvétel aránytalanságai csökkentésének támogatása a politikai és gazdasági döntéshozatalban és a tudomány területén
4. Az erőszak elleni hatékony fellépéshez, a megelőzéshez szükséges intézkedések megtétele
5. A nemekhez kötődő sztereotípiák visszaszorításának támogatása
6. A nők és férfiak közötti társadalmi egyenlőség politikájának stratégiai elve megvalósításához elengedhetetlen változások szakmai megalapozása (képzés, intézményrendszer, nemekre érzékeny költségvetés, nemekre bontott adatgyűjtés)

4.1. A nők gazdasági szerepe és esélyegyenlősége

1957 és a Római Szerződés óta az EK-Szerződésekbe lett foglalva azon elv, miszerint a férfiaknak és a nőknek egyenlő munkáért egyenlő díjazást kell kapniuk.

Az Amszterdami Szerződés a férfiak és a nők közötti egyenlőség elvét célkitűzéssé és alapvető közösségi elvvé tette (2. cikk). A 3. cikk emellett a Közösség feladatává teszi, hogy valamennyi tevékenysége folytatása során törekedjen a nők és férfiak közötti egyenlőség előmozdítására („gender mainstreaming” avagy a nemek közötti egyenlőség általános érvényesítése). Az Amszterdami Szerződés ezenkívül kiterjesztette a jogalapot a férfiak és a nők közötti egyenlőség előmozdítására, és új, nagy jelentőségű elemeket vezetett be. Az új 13. cikk előírja, hogy küzdeni kell a megkülönböztetés minden formája ellen, a 137. és 141. cikk pedig lehetővé teszi, hogy a foglalkoztatással és a munkavégzéssel kapcsolatos kérdésekben az EU ne csak az egyenlő díjazás területén lépjen fel, hanem az egyenlő esélyek és az egyenlő bánásmód szélesebb területén is. Ebben a keretben a 141. cikk engedélyezi a nők tekintetében alkalmazott pozitív diszkriminációt.

A Lisszaboni Szerződés megerősíti a nők és a férfiak közötti egyenlőség elvét azáltal, hogy szerepelteti az Unió értékei és célkitűzései között (az Európai Unióról szóló szerződés 2. cikke és 3. cikkének (3) bekezdése) és rendelkezik a nemek egyenlőségének általános érvényesítéséről az EU valamennyi politikájában (az Európai Unió működéséről szóló szerződés 8. cikke).¹⁷

Az Európai Unió Bizottsága a nők és a férfiak közötti egyenlőséggel kapcsolatos prioritásait „A nők és férfiak közötti egyenlőségre vonatkozó stratégia 2010-2015.” dokumentumban tette közzé.¹⁸

A Bizottság megállapítása, hogy a pozitív tendenciák mellett, mint amilyen például a nők munkaerőpiaci jelenlétének erősödése, valamint az egyre magasabb szintű oktatásban és képzésben való részvételük, még számos területen érezhetők a nemek közötti aránytalanságok, és a munkaerőpiacon a nők aránya még mindig túl magas az alulfizetett ágazatokban, számuk pedig igen alacsony a döntéshozó pozíciókban. Az anyák foglalkoztatási aránya tartósan alacsony, és a nők továbbra is több fizetetlen munkaórát teljesítenek odahaza, mint a férfiak. A nemi szerepek továbbra is befolyásolják a legfontosabb személyes döntéseket, a döntések pedig hatással vannak mind a gazdaságra, mind a társadalomra.

A stratégia célja, hogy hozzájáruljon a nők helyzetének javulásához a munkaerőpiacon, a társadalomban és a döntéshozatali pozíciókban.

A Munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény 12. §-a rendelkezik arról, hogy a munkaviszonnyal, így különösen a munka díjazásával kapcsolatban az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani. A munka egyenlő értékének megállapításánál különösen az elvégzett munka természetét, minőségét, mennyiségét, a munkakörülményeket, a szükséges szakképzettséget, fizikai vagy szellemi erőfeszítést, tapasztalatot, felelősséget, a munkaerő-piaci viszonyokat kell figyelembe venni.

Az Ebktv. megfogalmazza a közvetlen és a közvetett diszkrimináció fogalmát, amely rögzíti, hogy az adott személy olyan tulajdonsága miatt kerül hátrányba más, összehasonlítható helyzetben lévő személyekhez képest, amit nem tud befolyásolni. Védett tulajdonságként nevezi meg a törvény a nemet, családi állapotot, az anyaságot és terhességet is.

4.2. A munkaerő-piaci és családi feladatok összeegyeztetését segítő szolgáltatások (pl. bölcsőde, családi napközi, óvodai férőhelyek, férőhelyhiány, közintézményekben rugalmas munkaidő, családbarát munkahelyi megoldások stb.)

Az e pontra vonatkozó jogszabályi környezet és rendelkezések tekintetében ld. a pénzügyi és természetbeni szociális ellátásokról szóló 2.3. pontot, a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatásokhoz történő hozzáférésről szóló 2.6. pontot, valamint a gyermekek helyzetéről szóló 3. pontot.

4.3. A családtervezés, anya- és gyermekgondozás területe

A család- és nővédelmi gondozást az Eütv. 41. §-a rögzíti, ennek értelmében biztosítani szükséges a gyermekvállalás körülményeinek elősegítését a tanácsadás és gondozás eszközeivel, a családtervezéssel összefüggő ismeretek átadását és a nők egészségvédelmét szolgáló intézkedéseket.

Az egészségügyi alapszolgáltatásokhoz, szakellátáshoz történő hozzáférésről ld. a 2. 5. pontot.

4.4. A nőket érő erőszak, családon belüli erőszak

A **családon belüli erőszak** esetén alkalmazható legfontosabb rendelkezéseket a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távollattartásról szóló 2009. évi LXXII. tv. és a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény tartalmazza 2013. július 1-étől. A régi büntető törvénykönyv különféle paragrafusai azokra az esetekre vonatkoznak, melyek 2013. július 1. előtt történtek (1978. évi IV. tv.)

A **nők erőszak egyéb formáira**, vagy ugyanezeknek nem a párkapcsolaton belül megnyilvánuló formáira (pl. szexuális jellegű visszaélések) is a Büntető törvénykönyv releváns paragrafusai vonatkoznak.

A parlament 2012. szeptemberében elfogadta azt a népi kezdeményezést, amely arra irányult, hogy legyen önálló büntetőjogi tényállás a családon belüli erőszak. A döntés arra kötelezte az Országgyűlést, tizze napirendjére, hogy a családon belüli erőszak – amely helyett a „kapcsolati erőszak” kifejezés kerülhet a jogszabályba – legyen a Büntető törvénykönyv része. 2013. július 1-étől lépett hatályba önálló büntetőjogi tényállásként a kapcsolati erőszak, ld. a 2012. évi C. törvény 212/A. §-át. A szabályozás a testi sértés egyes eseteit, a becsületsértést, a személyi szabadság megsértését és a kényszerítést a a korábbiaknál súlyosabban bünteti, ha az elkövető és az áldozat együtt él vagy élt, illetve ha kapcsolatukból közös gyermek született. Bünteti továbbá, ha az elkövető megalázza vagy súlyos nélkülözésnek teszi ki hozzátartozóját.

5. Az idősek helyzete, esélyegyenlősége

5.1. Az idősek jogai, az életkoron alapuló megkülönböztetés tilalma

Alapvető jogszabályok, jogforrások:

– Az Ebktv. 8. és 9. §-ai értelmében közvetlen, illetve közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősül az olyan rendelkezés, amelynek eredményeként egy személy vagy csoport valós vagy vélt kora miatt részesül kedvezőtlenebb bánásmódban, vagy az a rendelkezés, amely ezen személyeket, csoportokat lényegesen nagyobb arányban hozza hátrányos helyzetbe mint a velük összehasonlítható személyeket, csoportokat.

– Az EU elkötelezett a tevékeny idős kor iránt, a 2009. évi Lisszaboni Szerződés megerősíti: „Az Unió az emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok [...] tiszteletben tartásának értékein alapul. Az Unió küzd a társadalmi kirekesztés és megkülönböztetés ellen, és előmozdítja a társadalmi igazságosságot és védelmet, ... a nemzedékek közötti szolidaritást [...]” Ezek az értékek a legkifejezettebben az EU Alapjogi Chartájában nyilvánulnak meg; a Charta jogilag kötelező érvénnyel bír minden uniós szerv fellépéseire nézve, és az uniós jogszabályok végrehajtása tekintetében a tagállamokra is alkalmazandó.

A Charta egyenlőségről szóló fejezete két olyan cikket tartalmaz, amely egyértelműen kapcsolódik a tevékeny idős kor kérdésköréhez:

21. cikk (1) bekezdés – A megkülönböztetés tilalma

Tilos minden megkülönböztetés, így különösen a [...] fogyatékoság [és] kor [...] alapján történő megkülönböztetés.

25. cikk – Az idősek jogai

Az Unió elismeri és tiszteletben tartja az idősek jogát a méltó és önálló élethez, a társadalmi és kulturális életben való részvételhez.¹⁹

5.2. A szociális biztonság megteremtését, a közszolgáltatásokhoz való hozzáférést szolgáló ellátásokra és szolgáltatásokra vonatkozó rendelkezések

A társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény értelmében a kötelező társadalombiztosítási nyugdíjrendszer

1. saját jogú; és

2. hozzátartozói

nyugellátásokat biztosít.

A saját jogú nyugellátások körébe tartozik:

1. az öregségi nyugdíj,

2. a rehabilitációs járadék.

A társadalombiztosítási nyugdíjrendszer keretében járó hozzátartozói nyugellátás:

1. az özvegyi nyugdíj;

2. az árvaellátás;

3. a szülői nyugdíj;

4. a baleseti hozzátartozói nyugellátások; valamint

5. özvegyi járadék.

Az, aki egyidejűleg több saját jogú nyugellátásra, vagy több hozzátartozói nyugellátásra is jogosult – ha törvény másként nem rendelkezik – mind a saját jogú, mind a hozzátartozói nyugellátások közül a számára kedvezőbbet választhatja azzal, hogy a jogosultra kedvezőtlenebb nyugellátás folyósítása szüneteltetésre kerül.

Szociális rászorultság esetén a jogosult számára

1. a települési önkormányzat jegyzője, illetve a járási hivatal a Szt-ben meghatározott feltételek szerint

– időskorúak járadékát,

– foglalkoztatást helyettesítő támogatást,

– rendszeres szociális segílyt,

– lakásfenntartási támogatást

– ápolási díjat

– temetési segílyt

állapít meg. [Szt. 25. § (3)]

Az időskorúak számára jövedelmi helyzetre tekintettel adható támogatásokról ld. még az 5. 3. pontot.

Alapszolgáltatások

A SZOCIÁLIS ALAPSZOLGÁLTATÁSOK

- falugondnoki és tanyagondnoki szolgáltatás,
- étkeztetés,
- házi segítségnyújtás,
- családsegítés,
- jelzőrendszeres házi segítségnyújtás,
- közösségi ellátások,
- támogató szolgáltatás,
- utcai szociális munka,
- nappali ellátás

megszervezésével az állam és a települési önkormányzat segítséget nyújt a szociálisan rászorulóknak részére saját otthonukban és lakóközösségükben önálló életvitelük fenntartásában, valamint egészségi állapotukból, mentális állapotukból vagy más okból származó problémáik megoldásában.

SZAKOSÍTOTT ELLÁTÁSI FORMÁK

Ha az életkoruk, egészségi állapotuk, valamint szociális helyzetük miatt rászoruló személyekről az alapszolgáltatások keretében nem lehet gondoskodni, a rászorultakat állapotuknak és helyzetüknek megfelelő szakosított ellátási formában kell gondozni.

Az Szt. 80. § és 82. §- alapján nem kizárólagosan, de elsősorban az idősek számára szervezett szakosított ellátás az időskorúak gondozóháza, amelyet a 30 ezer főnél nagyobb állandó lakosságú településeken kell megszervezni.

Az időskorúak gondozóháza átmeneti elhelyezést biztosító intézmény. Az időskorúak gondozóházába azok az időskorúak, valamint 18. életévüket betöltött beteg személyek vehetők fel, akik önmagukról betegségük miatt vagy más okból otthonukban időlegesen nem képesek gondoskodni.

Ezen intézmények csak ideiglenes jelleggel, legfeljebb 1 évi időtartamra biztosítanak teljes körű ellátást az arra rászorulóknak. Az átmeneti elhelyezés azonban különös méltánylást érdemlő esetben egy alkalommal, egy évvel meghosszabbítható.

Az idősek gondozóházában a teljes körű ellátás keretében

- legalább napi háromszori étkezést;
- szükség szerint ruházatot, illetve textíliát;
- mentális gondozást;
- meghatározott egészségügyi ellátásokat; valamint
- lakhatást biztosítanak.

A bentlakásos intézményekben – így az idősek gondozóházában is – a jövedelemmel nem rendelkező ellátottak részére személyes szükségleteik fedezésére az intézmény költőpénzt is biztosít. Az ellátást igénybe vevő részére az egészségi állapot javításához vagy szinten tartásához szükséges alapgyógyszereket is térítésmentesen biztosítják. Ezen túlmenően azonban az egyéni gyógyszerigények költségét az ellátott személynek kell viselnie.

Az idősek számára biztosított további alapszolgáltatásokról és szakosított ellátási formákról ld. a 4.6. pontot.

5.3. Idősek munkaerő-piaci helyzete

Az Ft. 24. §-a értelmében a nyugdíjazáshoz közel álló álláskereső részére nyugdíj előtti álláskeresői segély, valamint költségtérítés jár. Az álláskeresői segély feltételeit a Ft. 30. §-a rögzíti. Az álláskeresői segély feltétele többek között, hogy a kérelem benyújtásának időpontjában a kérelmező esetében irányadó öregségi nyugdíjkorhatár betöltéséhez legfeljebb öt év hiányzik, és 45 napon át álláskeresői járadékban részesült, és az álláskeresői járadék folyósítása időtartamát kimerítette, ezt követően 3 éven belül betöltötte a rá vonatkozó nyugdíjkorhatárt, továbbá rendelkezik az öregségi nyugdíjhoz szükséges szolgálati idővel.

Időskorúak járadéka

A Szt. értelmében az időskorúak járadéka azon idős személyek részére biztosít ellátást, akik szolgálati idő hiányában a nyugdíjkorhatáruk betöltése után saját jogú nyugellátásra nem jogosultak, illetve alacsony összegű ellátással rendelkeznek. A Szt. 32. §-a szerint az ellátást a járási hivatal nyújtja.

Időskorúak járadékára jogosult, aki

- a rá irányadó nyugdíjkorhatárt betöltötte, és akinek saját és vele együtt lakó házastársa, élettársa jövedelme alapján számított egy főre jutó havi jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 80%-át,
- egyedülálló, a reá irányadó nyugdíjkorhatárt betöltötte, de 75 évesnél fiatalabb, s akinek havi jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 95%-át,
- egyedülálló, 75. életévét betöltötte, s akinek havi jövedelme nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 130%-át.

Az időskorúak járadékának összege amennyiben a jogosult jövedelemmel nem rendelkezik

- a reá irányadó nyugdíjkorhatárt betöltött személy esetén az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 80%-a,
- az egyedülálló, a reá irányadó nyugdíjkorhatárt betöltött, de 75 évesnél fiatalabb személy esetén az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 95%-a,
- az egyedülálló, 75. életévét betöltött személy esetén az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 130%-a.

6. A fogyatékkal élők helyzete, esélyegyenlősége

6. 1. Alapvető jogszabályok:

- 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról (továbbiakban: Fot.)
- 141/2000. (VIII. 9.) Korm. rendelet a súlyos fogyatékoság minősítésének és felülvizsgálatának, valamint a fogyatékosági támogatás folyósításának szabályairól (továbbiakban: 141/2000. (VIII. 9.) Korm. rend.)
- Az Ebkvtv. 8. és 9. §-ai értelmében közvetlen, illetve közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősül az olyan rendelkezés, amelynek eredményeként egy személy vagy csoport valós vagy vélt fogyatékosága miatt részesül kedvezőtlenebb bánásmódban, vagy az a rendelkezés, amely ezen személyeket, csoportokat lényegesen nagyobb arányban hozza hátrányos helyzetbe mint a velük összehasonlítható személyeket, csoportokat.

Jogszabályi fogalom-meghatározások

- 1. fogyatékos személy:** aki tartósan vagy véglegesen olyan érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszichoszociális károsodással – illetve ezek bármilyen halmozódásával – él, amely a környezeti, társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja;
- 2. rehabilitáció:** az egészségügyi, mentálhigiénés, oktatási, képzési, átképzési, foglalkoztatási, szociális rendszerekben megvalósuló folyamat, amelynek célja a fogyatékos személy képességének fejlesztése, szinten tartása, a társadalmi életben való részvételének, valamint önálló életvitelének elősegítése;
- 3. segédeszköz:** a fogyatékos személy fizikai vagy érzékszervi képessége részleges vagy teljes hiányának részleges vagy teljes pótlását szolgáló eszköz;
- 4. támogató szolgálat:** a fogyatékos személy önálló életvitelét elősegítő, a mindennapi szükségletei kielégítését célzó – személyes közreműködés által megvalósuló – szolgáltatás;
- 5. lakóotthon:** a fogyatékos személy önálló életvitelét elősegítő, kisközösséget befogadó lakhatási forma
- 6. akadálymentesség:** az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII.

törvény 2. §-ának 1. pontjában meghatározott feltételeknek megfelelő épített környezetet. Az épített környezet akkor akadálymentes, ha annak kényelmes, biztonságos, önálló használata minden ember számára biztosított, ideértve azokat az egészségkárosodott egyéneket vagy embercsoportokat is, akiknek ehhez speciális létesítményekre, eszközökre, illetve műszaki megoldásokra van szükségük.

A fogyatékos személyek jogai

1. Környezet: A fogyatékos személynek joga van a számára akadálymentes, továbbá érzékelhető és biztonságos épített környezetre. Ez a jog vonatkozik különösen a közlekedéssel és az épített környezettel kapcsolatos tájékoztatói lehetőségekre. (Fot. 5. § (1)- (2))

2. Kommunikáció: A fogyatékos személy számára biztosítani kell az egyenlő esélyű hozzáférés lehetőségét a közérdekű információkhoz, továbbá azokhoz az információkhoz, amelyek a fogyatékos személyeket megillető jogokkal, valamint a részükre nyújtott szolgáltatásokkal kapcsolatosak. A kommunikációban jelentősen gátolt személy számára a közszolgáltatások igénybevételekor lehetővé kell tenni a tájékoztató és a személyi segítség feltételeit. (Fot. 6.- 7. §)

3. Közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés: A fogyatékos személy számára a Fotban meghatározottak szerint – figyelembe véve a különböző fogyatékosági csoportok eltérő speciális szükségleteit – biztosítani kell a közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférést. A közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása érdekében a fogyatékos személy az önálló életvitelét segítő kutyáját beviheti a közszolgáltatást nyújtó szerv, intézmény, szolgáltató mindenki számára nyitva álló területére. (Fot. 7/A.- 7/C. §)

4. Közlekedés: A közlekedési rendszereknek, továbbá a tömegközlekedési eszközöknek, utasforgalmi létesítményeknek – beleértve a jelző- és tájékoztató berendezéseket is – alkalmasnak kell lenniük a fogyatékos személy általi biztonságos igénybevitelre. Közhasználatú parkolóban a közlekedésében akadályozott fogyatékos személyek számára – a külön jogszabály szerint – megfelelő számú és alapterületű parkolóhely kialakításáról kell gondoskodni. (Fot. 8.- 10. §)

5. Támogató szolgálat, segédeszköz: fogyatékos személy részére biztosítani kell a fogyatékos-sága által indokolt szükségleteinek megfelelő támogató szolgálat igénybevételét, továbbá segédeszközt. Az árhoz nyújtott támogatással beszerezhető segédeszközök körét és a támogatás módját, valamint mértékét külön jogszabály határozza meg. (Fot. 11. §)

6. Egészségügy: A fogyatékos személy egészségügyi ellátása során figyelemmel kell lenni a fogyatékos-ságából adódó szükségleteire. A fogyatékos személy egészségügyi ellátása során törekedni kell arra, hogy az ellátás segítse elő a rehabilitációját, társadalmi beilleszkedését, ne erősítse a betegségtudatát. (Fot. 12. §)

7. Oktatás, képzés: A fogyatékos személynek joga, hogy állapotának megfelelően és életkorától függően korai fejlesztésben és gondozásban, óvodai nevelésben, iskolai nevelésben és oktatásban, fejlesztő felkészítésben, szakképzésben, felnőttképzésben, továbbá felsőoktatásban vegyen részt a vonatkozó jogszabályokban meghatározottak szerint. Abban az esetben, ha az – a szakértői és rehabilitációs bizottság szakértői véleményében foglaltak szerint – a fogyatékos személy képességeinek kibontakoztatása céljából előnyös, úgy az óvodai nevelésben és oktatásban a többi gyermekkel, tanulóval együtt – azonos óvodai csoportban, illetve iskolai osztályban – vesz részt. A kiskorú fogyatékos személyt megilleti az a jog, hogy fejlesztése késedelem nélkül megkezdődjön, amint fogyatékos-ságát megállapították (Fot. 13. §).

8. Foglalkoztatás: A fogyatékos személy lehetőség szerint integrált, ennek hiányában védett foglalkoztatásra jogosult. A foglalkoztatást biztosító munkáltató köteles biztosítani a munkavégzéshez szükséges mértékben a munkahelyi környezet, így különösen a munkaeszközök, berendezések megfelelő átalakítását. Az átalakítással kapcsolatos költségek fedezésére a központi költségvetésből támogatás igényelhető. A munkáltató a fogyatékos személy munkához jutásának elősegítése érdekében – a felvételi eljárás során – köteles biztosítani az egyenlő eséllyel hozzáférhető környezetet. Ha a fogyatékos személy foglalkoztatása az integrált foglalkoztatás keretében nem megvalósítható, úgy számára a munkához való jogát lehetőség szerint biztosítani kell. A megváltozott munkaképességű munkavállalókat foglalkoztató akkreditált munkáltatókat és a szociális foglalkoztatást végző foglalkoztatókat a központi költségvetés – jogszabályban meghatározottak szerint – támogatásban részesíti. (Fot. 15-16. §)

9. Lakóhely, közösségbe való befogadás, önálló életvitel: A fogyatékos személynek joga van a fogyatékoságának, személyes körülményeinek megfelelő – családi, lakóotthoni, intézményi – lakhatási forma megválasztásához (Fot. 17. §)

10. Kultúra, sport: A fogyatékos személy számára lehetővé kell tenni a művelődési, kulturális, sport- és más közösségi célú létesítmények látogatását, használatukat hozzáférhetővé kell tenni. (Fot. 18. §)

11. A rehabilitációhoz való jog: A fogyatékos személynek joga van a rehabilitációra. E jog érvényesítését rehabilitációs szolgáltatások, ellátások biztosítják. Az ehhez kapcsolódó állami feladatot a fogyatékos személyek esélyegyenlőségének biztosítására létrehozott, a társadalmi esélyegyenlőség előmozdításáért felelős miniszter szakmai felügyelete alatt álló szervezet látja el. A szervezet számára törvény vagy kormányrendelet további feladatokat állapíthat meg ([Fot. 19.- 20. §).

6. 2. A fogyatékos személyek foglalkoztatásának lehetőségei, foglalkoztatottsága

A Fot. 15-16. §-a értelmében a fogyatékos személy lehetőség szerint integrált, ennek hiányában védett foglalkoztatásra jogosult.

A foglalkoztatást biztosító munkáltató köteles biztosítani a munkavégzéshez szükséges mértékben a munkahelyi környezet, így különösen a munkaeszközök, berendezések megfelelő átalakítását, amely költségeinek fedezésére a központi költségvetésből támogatás igényelhető.

Ha a fogyatékos személy foglalkoztatása az integrált foglalkoztatás keretében nem megvalósítható, úgy számára speciális munkahelyek működtetésével a munkához való jogát lehetőség szerint biztosítani kell. A védett munkahelyet a központi költségvetés normatív támogatásban részesíti.

Fogyatékkal élő munkavállaló, aki

- a) a nemzeti jog szerint fogyatékosnak elismert, vagy
- b) elismerten fizikai, elméleti vagy pszichológiai károsodásban szenved.

Megváltozott munkaképességű munkavállaló, aki

- a) rehabilitációs ellátásban részesül,
  - b) aki 2011. december 31-én III. csoportos rokkantsági, baleseti rokkantsági nyugdíjban, rendszeres szociális járadékban részesült.
- (Flt. 57/B §.)

6.3. Fogyatékos személyek szociális biztonságának megteremtését szolgáló pénzügyi és természetbeni ellátások, kedvezmények

Fogyatékosági támogatás

A Fot. 22. §-a alapján biztosított fogyatékosági támogatás a súlyosan fogyatékos személy részére az esélyegyenlőséget elősegítő, havi rendszerességgel járó pénzügyi juttatás.

A támogatás célja, hogy – a súlyosan fogyatékos személy jövedelmétől függetlenül – anyagi segítséggel járuljon hozzá a súlyosan fogyatékos állapotból eredő társadalmi hátrányok mérsékléséhez. Fogyatékosági támogatásra az a 18. életévét betöltött súlyosan fogyatékos, az ellátás igénylésének időpontjában Magyarországon élő magyar állampolgár, letelepedett, valamint bevándorolt jogállású személy, továbbá a magyar hatóság által menekültként, illetve hontalanként elismert személy jogosult.

Fogyatékosági támogatásra jogosult továbbá

1. a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény szerint a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személy a törvény szerinti feltételek esetében,
  2. a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról és annak végrehajtásáról szóló uniós rendeletek jogosult körébe tartozó, a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező, Magyarországon élő személy;
  3. a magas szintű képzettséget igénylő munkavállalás és tartózkodás céljából kiállított engedéllyel (EU Kék Kártyával) rendelkező harmadik országbeli állampolgár
- (Fot. 23. § (2))

Rokkantsági járadék

A rokkantsági járadékról szóló 83/1987. (XII. 27.) MT rendelet szerint aki a 25. életéve betöltése előtt teljesen munkaképtelenné vált, illetve 80 %-os vagy azt meghaladó mértékű egészségkárosodást szenvedett és nyugellátást, baleseti nyugellátást részére nem állapítottak meg, rokkantsági járadékra jogosult.

A rokkantsági járadékot legkorábban annak a hónapnak az első napjától lehet megállapítani, amelyben az igénylő a 18. életévét betöltötte. Az igénylő kérelme alapján azt a lakóhely szerint illetékes nyugdíjbiztosítási igazgatóság állapítja meg és a Nyugdíjfolyósító Igazgatóság folyósítja.

Nem állapítható meg, illetőleg nem folyósítható a rokkantsági járadék annak, aki térítés nélkül van intézményben elhelyezve.

Közlekedési kedvezmény

A súlyos mozgáskorlátozott személyek közlekedési kedvezményeiről szóló 102/2011. (VI. 29.) Korm. rendelet 6. §-a értelmében szerzési és átalakítási támogatásra (közlekedési **kedvezmény**) jogosult a súlyos mozgáskorlátozott személy jogosult a rendeletben foglalt feltételek esetében.

A lakáscélú állami támogatásokról szóló 12/2001. (I. 31.) Korm. rendelet értelmében mozgáskorlátozott személy részére akadálymentes lakás építéséhez vagy vásárlásához, valamint az akadálymentesítés többletköltségeire vissza nem térítendő állami támogatás nyújtható.

Parkolási igazolvány

Parkolási igazolványra az a személy jogosult,

- aki a súlyos mozgáskorlátozott személyek közlekedési kedvezményeiről szóló rendelet értelmében közlekedőképességében súlyosan akadályozott,
- aki a súlyos fogyatékoság minősítésének és felülvizsgálatának, valamint a fogyatékosági támogatás folyósításának szabályairól szóló rendelet értelmében látási fogyatékosnak; értelmi fogyatékosnak; autistának; mozgásszervi fogyatékosnak minősül,
- akit a vakok személyi járadékának bevezetéséről szóló rendelet alapján 2001. július 1-jét megelőzően vaknak minősítettek, vagy
- aki a magasabb összegű családi pótlékra jogosító betegségekről és fogyatékoságokról szóló 5/2003. (II. 19.) ESzCsM rendelet 1. számú melléklete szerint vaknak vagy gyengénlátónak, mozgásszervi fogyatékosnak, értelmi fogyatékosnak vagy autistának minősül.

Fogyatékos személyek számára biztosított alap- és szakosított ellátási formák az Szt. szerint:

Szociális alapszolgáltatások:

Étkeztetés

Az étkeztetés keretében azoknak a szociálisan rászorultaknak a legalább napi egyszeri meleg étkezéséről kell gondoskodni, akik azt önmaguk, illetve eltartottaik részére tartósan vagy átmeneti jelleggel nem képesek biztosítani, különösen

- koruk,
- egészségi állapotuk,
- fogyatékoságuk, pszichiátriai betegségeik,
- szenvedélybetegségeik vagy
- hajléktalanságuk miatt.

A jogosultsági feltételek részletes szabályait a települési önkormányzat rendeletben határozza meg.

Házi segítségnyújtás

Házi segítségnyújtás keretében a szolgáltatást igénybe vevő személy saját lakókörnyezetében biztosítják az önálló életvitel fenntartása érdekében szükséges ellátást.

Családsegítés

A családsegítés a szociális vagy mentálhigiénés problémák, illetve egyéb krízishelyzet miatt segítségre szoruló személyek, családok számára az ilyen helyzethez vezető okok megelőzése, a krízishelyzet megszüntetése, valamint az életvezetési képesség megőrzése céljából nyújtott szolgáltatás.

Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás

A jelzőrendszeres házi segítségnyújtás a saját otthonukban élő, egészségi állapotuk és szociális helyzetük miatt rászoruló, a segélyhívó készülék megfelelő használatára képes időskorú vagy fogyatékos személyek, illetve pszichiátriai betegek részére az önálló életvitel fenntartása mellett felmerülő krízishelyzetek elhárítása céljából nyújtott ellátás.

Támogató szolgáltatás

A támogató szolgáltatás célja a fogyatékos személyek lakókörnyezetben történő ellátása, elsősorban a lakáson kívüli közszolgáltatások elérésének segítése, valamint életvitelük önállóságának megőrzése mellett a lakáson belüli speciális segítségnyújtás biztosítása révén többek között:

- az alapvető szükségletek kielégítését segítő szolgáltatásokhoz, közszolgáltatásokhoz való hozzájutás biztosítása (pl. személyi szállítás),
- az egészségügyi-szociális ellátásokhoz, a fejlesztő tevékenységhez való hozzájutás személyi és eszközfeltételeinek biztosítása,
- információnyújtás, ügyintézés, tanácsadás, a társadalmi beilleszkedést segítő szolgáltatásokhoz való hozzájutás biztosítása,
- a jelnyelvi tolmácsszolgálat elérhetőségének biztosítása,
- segítségnyújtás a fogyatékos személyek kapcsolatkézségének javításához, családi kapcsolatainak erősítéséhez speciális, önszervező csoportokban való részvételükhöz, társadalmi integrációjának megvalósításához,
- a fogyatékos személy munkavégzését, munkavállalását segítő szolgáltatások elérhetőségének, igénybevételeinek elősegítése.

Szakosított ellátási formák

Ha az életkoruk, egészségi állapotuk, valamint szociális helyzetük miatt rászoruló személyekről az alapszolgáltatások keretében nem lehet gondoskodni, a rászorultakat állapotuknak és helyzetüknek megfelelő szakosított ellátási formában kell gondozni. A fogyatékos személyek számára igénybe vehető ellátási formák:

Ápolást, gondozást nyújtó intézmények

Az önmaguk ellátására nem, vagy csak folyamatos segítséggel képes személyek napi legalább háromszori étkeztetéséről, szükség szerint ruházattal, illetve textíliával való ellátásáról, mentális gondozásáról, egészségügyi ellátásáról, valamint lakhatásáról az ápolást, gondozást nyújtó intézményben gondoskodnak, feltéve, hogy ellátásuk más módon nem oldható meg.

Fogyatékos személyek otthona

Az a fogyatékos személy gondozható fogyatékos személyek otthonában, akinek oktatására, képzésére, gondozására csak intézményi keretek között van lehetőség. A nagykorú fogyatékos személy fogyatékos személyek otthonában történő elhelyezésének feltétele a benyújtott orvosi dokumentáció felhasználásával lefolytatott alapvizsgálat elvégzése.

Rehabilitációs intézmények

A rehabilitációs intézmény a bentlakó önálló életvezetési képességének kialakítását, illetve helyreállítását szolgálja.

A fogyatékos személyek rehabilitációs intézményében azt a fogyatékos, valamint mozgás-, illetve leglátássérült személyt látják el, akinek oktatása, képzése, átképzése és rehabilitációs célú foglalkoztatása csak intézményi keretek között valósítható meg. Az intézmény előkészíti az ott élők családi és lakóhelyi környezetbe történő visszatérését, megszervezi az utógondozást.

A fogyatékos személyek, illetve a pszichiátriai és szenvedélybetegek bentlakásos intézményébe történő felvétel, valamint a pszichiátriai betegek nappali ellátásának igénybevétele iránti kérelemhez mellékelni kell az igénybe vevő szakorvosának, kezelőorvosának szakvéleményét.

A fogyatékos személyek nappali ellátásának igénybevétele iránti kérelemhez mellékelni kell a fogyatékos fennállását igazoló,

- a tanulási képességet vizsgáló szakértői és rehabilitációs bizottság, illetve az országos szakértői és rehabilitációs tevékenységet végző bizottság szakértői véleményét vagy
- a fogyatékoság jellege szerinti szakorvosi leletet vagy
- a fogyatékosági támogatás, a vakok személyi járadéka illetve magasabb összegű családi pótlék megállapítását, folyósítását igazoló dokumentumot.

Kiskorú esetében a fogyatékos személyek otthonába történő elhelyezés iránti kérelemhez mellékelni kell a területileg illetékes szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleményét.

Fogyatékos személyek otthona

Fogyatékos személyek otthonában az a fogyatékos személy gondozható, akinek oktatására, képzésére, gondozására csak intézményi keretek között van lehetőség.

A nagykorú fogyatékos személy fogyatékos személyek otthonában történő elhelyezésének feltétele a benyújtott orvosi dokumentáció felhasználásával lefolytatott alapvizsgálat elvégzése.

Fogyatékos személyek gondozóháza

A fogyatékos személyek gondozóháza azoknak a fogyatékos személyeknek, akiknek ellátása családjukban nem biztosított, vagy az átmeneti elhelyezést a család tehermentesítése teszi indokolttá.

Lakóotthon

A lakóotthon olyan 8-12, illetve 14 pszichiátriai beteget vagy fogyatékos személyt – ideértve az autista személyeket is –, illetőleg szenvedélybeteget befogadó intézmény, amely az ellátást igénybevevő részére életkorának, egészségi állapotának és önellátása mértékének megfelelő ellátást biztosít.

Az állami fenntartású intézmény esetén személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátás iránti kérelemről

- a települési önkormányzat által fenntartott szociális szolgáltató, nappali és átmeneti elhelyezést nyújtó intézmény esetében az intézményvezető,
- a megyei, fővárosi önkormányzat által fenntartott tartós bentlakásos intézmény esetében, ha a fenntartó önkormányzat képviselő-testülete eltérően nem rendelkezik, az intézményvezető,
- a települési önkormányzat – ide nem értve a fővárosi önkormányzat – által fenntartott tartós bentlakásos intézmény esetében, ha a fenntartó önkormányzat képviselő-testülete eltérően nem rendelkezik, az intézményvezető,
- a szociál- és nyugdíjpolitikáért felelős miniszter által vezetett minisztérium által fenntartott szociális intézmény esetén az intézményvezető
- a megyei fenntartó által fenntartott szociális intézmény esetén az intézményvezető dönt.

Zárszó

A jogszabályi áttekintés célja az volt, hogy bemutassa azokat az alapelveket, jogi garanciákat és ellátásokat, amelyek hozzájárulnak az egyenlő bánásmódról szóló törvény érvényesítéséhez, a helyi esélyegyenlőségi programok hatékony megvalósításához. A minőségi ellátásokhoz történő hozzáférés egyenlőtlenségei gyengítik a társadalmi befogadást és a versenyképességet. Minden fejlesztési tevékenység esetén érvényesülnie kell ezért az esélyegyenlőség javításának mint horizontális szempontnak, fokozott figyelemmel kell lenni a fejlesztések során azok sérülékeny társadalmi csoportok helyzetére gyakorolt hatására. Szándékaink szerint az összefoglaló orientálja és segíti az e célok gyakorlati megvalósításában érintetteket, olyan ismereteket gyűjt egybe, amelyek hozzájárulhatnak a diszkriminációmentesség érvényesítését, a minőségi ellátásokhoz, szolgáltatásokhoz történő hozzáférés javítását célzó intézkedések eredményességéhez.

Jegyzetek

- 1 Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény magyarázata, Másság Alapítvány, Budapest, 2006.; Hivatalos Jogszabálytár, 2012. november
- 2 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0043:HU:HTML>
- 3 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0078:HU:HTML>
- 4 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=DD:05:04:32000L0078:HU:PDF>
- 5 Bővebben ld. alább, az adott §-t tárgyaló részben
- 6 Iskolák közötti etnikai szegregáció a magyar iskolarendszerben: földrajzi eloszlás és hosszú távú trendek. Ethnic segregation between Hungarian schools: Long-run trends and geographic distribution Kertesi Gábor – Kézdi Gábor, 2012. <http://www.econ.core.hu/file/download/bwp/bwp1208.pdf>
Általános iskolai szegregáció Magyarországon az ezredforduló után Kertesi Gábor – Kézdi Gábor *Közgazdasági Szemle*, LVI. évf., 2009. november (959–1000.) http://epa.oszk.hu/00000/00017/00164/pdf/1_kertesi-kezdi.pdf
Havas Gábor – Liskó Ilona (2005): *Szegregáció a roma tanulók általános iskolai oktatásában*. Kutatási zárótanulmány. Budapest: Felsőoktatási Kutatóintézet
- 7 1964. évi 11. törvényerejű rendelettel kihirdetett, az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről szóló UNESCO egyezmény
- 8 Tájékoztató a szociális ellátásokról, Nemzeti Erőforrás Minisztérium, 2012. <http://www.kormany.hu/download/0/21/b0000/szocialisfuzet%202012.docx>
- 9 Éves jelentés a lakhatási szegénységről, 2011. Habitat for Humanity Magyarország, 2012. június
- 10 Útmutató az Anti-szegregációs terv kidolgozásához, In: Városrehabilitáció 2007-2013-ban, Kézikönyv a városok számára, 2007. október, Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium Területfejlesztési és Építésügyi szakállamtitkárság 117. o.
- 11 Segédlet a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény szociális szolgáltatásokat, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény gyermekjóléti alapellátást érintő módosításainak, valamint az ezekhez kapcsolódó végrehajtási rendeletek módosításainak alkalmazásához, Nemzeti Erőforrás Minisztérium, Szociális és Gyermekjóléti Szolgáltatások Főosztálya
- 12 Kiskompasz Kézikönyv a gyermekek emberi jogi neveléséhez, Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálat, 2009. <http://www.mobilitas.hu/kiskompaszkezikonyv/chapter1.php?fejezet=5>
- 13 Iskolaszolga, XXIII. 3., 2012. november
- 14 Iskolaszolga, XIII. 3., 2012. november
- 15 Iskolaszolga, XII. 8-9., XXIII. 3., 2012. április-május, 2012. november
- 16 Iskolaszolga, XXIII. 3., 2012. november
- 17 Európai Parlament, www.circa.europa.eu
- 18 <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0491:HU:NOT>
- 19 Tevékeny időskor és nemzedékek közötti szolidaritás – az EU támogatásával, A Foglalkoztatás, a Szociális Ügyek és a Társadalmi Befogadás Főigazgatósága, Európai Unió, 2012.

Irodalom

- Dr. Kárpáti József – Dr. Bihary László – Dr. Kádár András Kristóf – Dr. Farkas Lilla: Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény magyarázata. Másság Alapítvány, Budapest. http://www.egyenlobanasmod.hu/tanulmányok/hu/Ebktv_kommentar.pdf
- A Tanács 2000/43/EK irányelve (2000. június 29.) a személyek közötti, faji- vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0043:HU:HTML>
- A Tanács 2000/78/EK irányelve (2000. november 27.) a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000L0078:HU:HTML>
- Iskolák közötti etnikai szegregáció a magyar iskolarendszerben: földrajzi eloszlás és hosszú távú tren-

- dek. Ethnic segregation between Hungarian schools: Long-run trends and geographic distribution
Kertesi Gábor – Kézdi Gábor, 2012. <http://www.econ.core.hu/file/download/bwp/bwp1208.pdf>
- Kertesi Gábor – Kézdi Gábor: Általános iskolai szegregáció Magyarországon az ezredforduló után. Közgazdasági Szemle, 2009. november, 959–1000. http://epa.oszk.hu/00000/00017/00164/pdf/1_kertesi-kezdi.pdf
- Havas Gábor – Liskó Ilona: Szegregáció a roma tanulók általános iskolai oktatásában, Kutatási zárótanulmány. Felsőoktatási Kutatóintézet, Budapest, 2005.
- Tájékoztató a szociális ellátásokról, Nemzeti Erőforrás Minisztérium, 2012. <http://www.kormany.hu/download/0/21/b0000/szocialisfuzet%202012.docx>
- Éves jelentés a lakhatási szegénységről, 2011. Habitat for Humanity Magyarország, 2012. június. http://www.habitat.hu/files/Eves_jelentes_a_lakhatasi_szegenysegről_2011_Habitat_for_Humanity_Magyarország.pdf
- Útmutató az Anti-szegregációs terv kidolgozásához. In Városrehabilitáció 2007–2013-ban, Kézikönyv a városok számára. 2007. október, Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium Területfejlesztési és Építésügyi szakállamtitkárság. http://urbanisztika.bme.hu/segedlet/foepitesz/varosfejlesztési_kezikönyv.pdf
- Segédlet a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény szociális szolgáltatásokat, a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény gyermekjóléti alapellátást érintő módosításainak, valamint az ezekhez kapcsolódó végrehajtási rendeletek módosításainak alkalmazásához, Nemzeti Erőforrás Minisztérium, Szociális és Gyermekjóléti Szolgáltatások Főosztálya
- www.kormany.hu/download/2F0%2F72%2F70000%2FSeg%25C3%25A9dlet%2520Szt-Gyvt%2520%25C3%25A9s%2520rendeletek%2520%25C5%2591szi%2520m%25C3%25B3dos%25C3%25ADt%25C3%25A1s%25C3%25A1hoz.doc&ei=-F31UJ_ZApDZsgbdgYH4DA&usg=AFQjCNH4IAvgLjyQMlsmkySIinWgJe5BA&sig2=iiILzbSeSZKLy1UOQpll5Q
- Iskolaszolga, XXIII, 3, 2012. november
- Iskolaszolga, XII, 8–9, 2012. április-május
- Tevékeny időskor és nemzedékek közötti szolidaritás – az EU támogatásával. A Foglalkoztatás, a Szociális Ügyek és a Társadalmi Befogadás Főigazgatóság, Európai Unió, 2012. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=hu&pubId=6920&furtherPubs=yes>

Hivatkozott jogforrások, jogszabályok

- Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény
- A helyi esélyegyenlőségi programok elkészítésének szabályairól és az esélyegyenlőségi mentorokról szóló 321/2011. (XII.27.) Korm. rendelet
- A helyi esélyegyenlőségi program elkészítésének részletes szabályairól szóló 2/2012 (VI.5.) EMMI rendelet
- A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény
- A családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény
- A foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény
- A nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXXIX. tv.
- A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény
- Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény
- Magyarország Alaptörvénye
- Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény
- 49/2004. (V. 21.) ESzCsM rendelet a területi védőnői ellátásról
- A közfoglalkoztatásról és a közfoglalkoztatáshoz kapcsolódó, valamint egyéb törvények módosításáról szóló 2011. évi CVI. törvény
1964. évi 11. törvényerejű rendelettel kihirdetett, az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről szóló UNESCO egyezmény
- A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény

- A személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet
- A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény
- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény
- A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény
- 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rend. a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról
- A Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról szóló 2/2005. (III. 1.) OM rendelet
- Az Európai Unió működéséről szóló szerződés <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:hu:PDF>
- A Tanács 76/207/EGK irányelve a nőkkel és a férfiakkal való egyenlő bánásmód elvének a munkavállalás, a szakképzés és az előmenetel lehetőségei, valamint a munkafeltételek terén történő végrehajtásáról és az azt módosító 2002/73/EK irányelv.
- A Tanács 79/7/EGK irányelve a férfiakkal és a nőkkel való egyenlő bánásmód elvének a szociális biztonság területén történő fokozatos megvalósításáról.
- A Tanács 86/378/EGK irányelve a férfiakkal és a nőkkel való egyenlő bánásmód elvének a foglalkoztatási szociális biztonsági rendszerekben történő megvalósításáról
- 1004/2010. (I. 21.) Korm. határozat a Nők és Férfiak Társadalmi Egyenlőségét Elősegítő Nemzeti Stratégiáról
- A nők és férfiak közötti egyenlőségre vonatkozó stratégia 2010-2015. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0491:HU:NOT>
- A munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény
- A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C törvény Az Európai Unió Alapjogi Chartája <http://eur-lex.europa.eu/hu/treaties/dat/32007X1214/hm/C2007303HU.01000101.htm>
1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról (továbbiakban: Fot.)
- 141/2000. (VIII. 9.) Korm. rendelet a súlyos fogyatékoság minősítésének és felülvizsgálatának, valamint a fogyatékosági támogatás folyósításának szabályairól